Charles Morgan

Octr 1830

B. L. Ullman Nov. 22, 190[illegible]

EUTROPII

BREVIARIUM HISTORIÆ ROMANÆ,

AB URBE CONDITA, AD ANNUM

EJUSDEM URBIS DCCCL.

ACCEDIT

SEX. AURELII VICTORIS

DE

ROMANIS ILLUSTRIBUS

LIBER.

AD USUM JUVENTUTIS ACCOMMODATA,

EDITIO ALTERA, EMENDATA.

ETONÆ,

EXCUDEBAT E. WILLIAMS:

APUD QUEM VENEUNT ETIAM LONDINI,

No. 10, *Red Lion Court, Fleet-Street.*

1827.

TANAQUILLI FABRI

NOTULÆ.

EUTROPII libellum describi curavi, quo faciliùs tenella puerorum ætas historiæ Romanæ elementa maturè cognosceret.

Saluberrimum enim, et perquàm planè necessarium est, ut pueri et dies et noctes in animo habeant Urbis Romanæ delineationem.

De Eutropii ætate pauca dicam. Julianus Imperator, Galli Cæsaris frater, ex Parthicâ expeditione victor rediens, periît anno Christi trecentesimo sexagesimo quinto. At illi expeditioni interfuit Eutropius : ait enim, sub finem libri decimi ; "Hinc Julianus rerum potitus est. ingentique apparatu Parthis intulit bellum : cui expeditioni ego quoque interfui." *Ætas etiam hinc facilè appareat, quòd libellum* suum *ad Valentem Imperatorem miserit, ut ex epistolâ constat. Eutropium Græcè vertit Pœanius, homo non satis doctus in Latinis. Capito, genere Lycius, hunc scriptorem etiam Græcè verterat ; sed ex illo opere nihil hodiè superest. Multa denique ex Eutropio in scripta sua transtulerat Johannes Antiochenus ; sed an ex Latino Eutropii exemplari, aut ex Græcâ Capitonis conversione, hausta illa sint, non liquet.*

DOMINO VALENTI,

GOTHICO, MAXIMO, PERPETUO,

AUGUSTO.

RES Romanas, ex voluntate mansuetudinis tuæ, ab Urbe conditâ, ad nostram memoriam, quæ in negotiis, vel bellicis vel civilibus, eminebant, per ordinem temporum brevi narratione collegi; strictim additis etiam iis, quæ in Principum vitis egregia exstiterunt; ut Tranquillitatis tuæ possit mens divina lætari, priùs se illustrium virorum facta in administrando Imperio sequutam, quàm cognosceret lectione.

INDEX CAPITUM.

I. EUTROPII.

II. AUR. VICTORIS.

EUTROPII

LIBER PRIMUS.

Romæ regnatum est per septem Reges.

1. ROMANUM imperium, quo neque ab exordio ullum ferè minus, neque incrementis toto orbe amplius, humana potest memoria recordari, à ROMULO exordium habet; qui, Vestalis virginis filius, et (quantùm putatus est) Martis, cum Remo fratre, uno partu editus est. Is, cùm inter pastores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte constituit, undecimo Calendas [xi Kal.] Maias, Olympiadis sextæ anno tertio; post Trojæ excidium, ut qui plurimum minimumque tradunt, trecentesimo nonagesimo quarto.

2. Conditâ civitate, quam ex nomine suo ROMAM vocavit, hæc ferè egit. Multitudinem finitimorum in civitatem recepit: centum ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret, quos Senatores nominavit propter senectutem. Tunc, cùm uxores ipse et populus non haberent, invitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbi nationes, atque earum virgines

rapuit. Commotis bellis propter raptarum injuriam, Cæninenses vicit, Antemnates, Crustuminos, Sabinos, Fidenates, Vejentes, quæ omnia oppida urbem cingunt. Et cùm, ortâ subitò tempestate, non comparuisset, anno regni trigesimo septimo, ad deos transîsse creditus, consecratus est. Deinde Romæ per quinos dies Senatores imperaverunt; et, his regnantibus, annus unus completus est.

3. Postea Numa Pompilius rex creatus est, qui bellum nullum quidem gessit, sed non minùs civitati quàm Romulus profuit. Nam et leges Romanis, moresque constituit, qui consuetudine præliorum jam latrones ac semibarbari putabantur. Annum descripsit in decem [x] menses, priùs sine aliquâ computatione confusum; et infinita Romæ sacra ac templa constituit. Morbo decessit quadragesimo tertio imperii anno.

4. Huic successit Tullus Hostilius. Hic bella reparavit, Albanos vicit, qui ab urbe Româ duodecimo [xii] milliario absunt. Vejentes et Fidenates, quorum alii sexto milliario absunt ab urbe Romanâ, alii octavo decimo, bello superavit. Urbem ampliavit, adjecto Cælio monte. Cùm triginta duobus annis regnâsset, fulmine ictus, cum domo suâ arsit.

5. Post hunc Ancus Marcius, Numæ ex filiâ nepos, suscepit imperium. Contra Latinos dimicavit: Aventinum montem civitati adjecit, et Janiculum: Ostiam, civitatem supra mare

sexto decimo milliario ab urbe Româ, condidit. Vigesimo quarto anno imperii morbo periit.

6. Deinde regnum Priscus Tarquinius accepit. Hic numerum Senatorum duplicavit: Circum Romæ ædificavit: ludos Romanos instituit, qui ad nostram memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos; et non parum agrorum, sublatum iisdem, urbis Romæ Territorio adjunxit; primusque triumphans urbem intravit: muros fecit, et cloacas: Capitolium inchoavit. Tricesimo octavo imperii anno per Anci filios occisus est, regis ejus, cui ipse successerat.

7. Post hunc Servius Tullius suscepit imperium, genitus ex nobili fœminâ, captivâ tamen, et ancillâ. Hic quoque Sabinos subegit; montes tres, Quirinalem, Viminalem, Esquilinum, urbi adjunxit: fossas circum murum duxit. Primus omnium Censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eo Roma, omnibus in Censum delatis, habuit capitum octoginta quatuor [LXXXIV] millia civium Romanorum, cum his qui in agris erant. Occisus est quadragesimo quinto [XLV] imperii anno, scelere generi sui Tarquinii Superbi, filii ejus regis, cui ipse successerat; et filiæ suæ, quam Tarquinius habebat uxorem.

8. Lucius Tarquinius Superbus, septimus atque ultimus regum, Volscos (quæ gens ad Campaniam euntibus non longè ab urbe est) vicit: Gabios civitatem, et Suessam Pometiam subegit: cum Thuscis pacem fecit; et templum

Jovi in Capitolio ædificavit. Postea, Ardeam oppugnans, in octavo decimo milliario ab urbe positam civitatem, imperium perdidit. Nam cùm filius ejus, et ipse Tarquinius junior, nobilissimi Collatini uxorem stuprâsset, eaque de injuriâ marito et patri et amicis questa fuisset, in omnium conspectu se occîdit: propter quam causam Brutus parens, et ipse Collatinus, populum concitavit, et Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit, veniensque ad urbem rex, portis clausis, exclusus est. Cùmque imperâsset annos viginti quinque, cum uxore et liberis suis fugit.

Ita Romæ regnatum est per septem reges annis ducentis quadraginta tribus, cùm adhuc Roma, ubi plurimum, vix usque ad quintum decimum milliarium possideret.

Consules creantur.

9. Consules cœpêre, pro uno rege, duo hàc causâ creari; ut, si unus malus esse voluisset, alter eum, habens potestatem similem, coërceret. Et placuit, ne imperium longiùs quàm annum haberent; ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed civiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse privatos. Fuerunt igitur anno primo, expulsis regibus, Consules Lucius Junius Brutus, qui maximè egerat ut Tarquinius pelleretur, et Tarqui-

nius Collatinus, maritus Lucretiæ. Sed Tarquinio Collatino statim sublata dignitas est: Placuerat enim, ne quisquam in urbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo, accepto omni patrimonio suo, ex urbe migravit; et loco ipsius factus est Valerius Publicola Consul. Commovit tamen bellum urbi Romanæ rex Tarquinius, qui fuerat expulsus, et, collectis undique multis gentibus, ut in regnum posset restitui, dimicavit.

10. In primâ pugnâ Brutus et Aruns (Tarquinii filius) invicem se occiderunt. Romani tamen ex eâ pugnâ victores recesserunt. Brutum Romanæ matronæ, defensorem pudicitiæ suæ, quasi communem patrem, per annum luxerunt. Valerius Publicola Spurium Lucretium Tricipitinum collegam sibi fecit, Lucretiæ patrem: quo morbo mortuo, iterùm Horatium Pulvillum collegam sibi sumpsit. Ita primus annus quinque Consules habuit; cùm Tarquinius Collatinus urbe cessisset propter nomen, Brutus prælio periisset, Sp. Lucretius morbo mortuus esset.

11. Secundo quoque anno, iterùm Tarquinius, ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, auxilium ei ferente Porsenâ, Thusciæ rege, et Romam penè cepit. Verùm tùm quoque victus est. Tertio anno post reges exactos, Tarquinius. cùm suscipi non posset in regnum, neque ei Porsena, qui pacem cum Romanis fecerat, auxilium præstaret, Tusculum se con-

tulit, quæ civitas non longè ab urbe est; atque ibi per quatuordecim annos privatus cum uxore persenuit. Quarto anno post reges exactos, cùm Sabini Romanis bellum intulissent, victi sunt; et de his est triumphatum.

Quinto anno, Lucius Valerius, ille Bruti collega, et quartùm Consul, fataliter mortuus est, adeò pauper, ut, collatis à populo nummis, sumptum habuerit sepulturæ, quem matronæ, sicut Brutum, annum luxerunt.

Dictatores creantur.

12. Nono anno post reges exactos, cùm gener Tarquinii, ad injuriam soceri vindicandam, ingentem collegisset exercitum, nova Romæ dignitas est creata, quæ Dictatura appellatur, major quàm Consulatus. Eodem anno etiam Magister Equitum factus est, qui Dictatori obsequeretur. Dictator autem Romæ primus fuit Lartius: Magister equitum primus, Spurius Cassius.

Tribuni plebis creantur.

13. Sexto-decimo anno post reges exactos, seditionem populus Romæ fecit, tanquam à Senatu atque Consulibus premeretur. Tum et ipse sibi Tribunos plebis, quasi proprios judices et defensores, creavit, per quos contra Senatum et Consules tutus esse posset.

14. Sequenti anno, Volsci contra Romanos

bellum reparaverunt; et, victi acie, etiam Coriolos, civitatem quam habebant optimam, perdiderunt.

15. Octavo-decimo anno postquam reges ejecti erant, expulsus ex urbe Quintius Marcius, dux Romanorum, qui Coriolos ceperat (Volscorum civitatem), ad ipsos Volscos contendit iratus, et auxilia contra Romanos accepit, Romanos sæpe vicit; usque ad quintum milliarium urbis accessit, oppugnaturus etiam patriam suam: legatis, qui pacem petebant, repudiatis, nisi ad eum mater Veturia, et uxor Volumnia, ex urbe venissent; quarum fletu et deprecatione superatus, removit exercitum. Atque hic secundus post Tarquinium fuit, qui dux contra patriam suam esset.

16. Cæsone Fabio et Tito Virginio Consulibus (Coss.) trecenti nobiles homines, qui ex Fabiâ familiâ erant, contra Vejentes bellum soli susceperunt, promittentes Senatui et Populo, per se omne certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles, et qui singuli magnorum exercituum duces esse deberent, in prælio conciderunt. Unus omninò superfuit ex tantâ familiâ, qui propter ætatem puerilem duci non potuerat ad pugnam. Post hæc Census in urbe habitus est, et inventa sunt civium capitum centum novemdecim [cxix] millia.

17. Sequenti anno, cùm in Algido monte, ab urbe duodecimo fermè milliario, Romanus obsideretur exercitus, Lucius Quintius Cincinnatus

Dictator est factus; qui agrum quatuor jugerum possidens, manibus suis colebat. Is, cùm in opere et arans esset inventus, sudore detorso, togam Prætextam accepit; et, cæsis hostibus, liberavit exercitum.

Decemviri creantur.

18. Anno trecentesimo [ccc] et altero ab urbe conditâ, imperium Consulare cessavit, et pro duobus Consulibus decem facti sunt, qui summam potestatem haberent, Decemviri nominati. Sed cùm primo anno benè egissent, secundo unus ex iis, Appius Claudius, Virginii cujusdam, qui honestis jam stipendiis contra Latinos in monte Algido militabat, filiam virginem corrumpere voluit; quam pater occidit, ne stuprum à Decemviro sustineret; et, regressus ad milites, movit tumultum. Sublata est Decemviris potestas, ipsique damnati sunt.

19. Anno trecentesimo decimo quinto [cccxv] ab urbe conditâ, Fidenates contra Romanos rebellaverunt. Auxilium præstabant his Vejentes, et rex Vejentium Tolumnius: quæ ambæ civitates tam vicinæ urbi sunt, ut Fidenæ septimo [vii], Vejentes octavo-decimo [xviii] milliario absint. Conjunxerunt se his et Volsci; sed M. Æmilio Dictatore, et Lucio Quintio Cincinnato, Magistro Equitum, victi, etiam regem perdiderunt: Fidenæ captæ, et excisæ. Post viginti [xx] inde annos, Vejentani rebellaverunt. Dic-

tator contra ipsos missus est Furius Camillus, qui primùm eos vicit acie; mox etiam civitatem diu obsidens cepit, antiquissimam, Italiæque ditissimam. Post eam, cepit et Faliscos, non minùs nobilem civitatem. Sed commota est ei invidia, quasi prædam malè divisisset; damnatusque ob eam causam, et expulsus civitate est.

20. Statim Galli Senones ad urbem venerunt; et victos Romanos undecimo [XI] milliario ab urbe Româ, apud flumen Alliam secuti, etiam urbem occupaverunt; neque defendi quidquam nisi Capitolium potuit: quod cùm diu obsedissent, et jam Romani fame laborarent, à Camillo, qui in vicinâ civitate exulabat, Gallis superventum est, gravissimèque victi sunt: postea tamen, accepto etiam auro ne Capitolium obsiderent, recesserunt; sed secutus eos Camillus, ita cecîdit, ut et aurum, quod his datum fuerat, et omnia, quæ ceperant, militaria signa revocaret. Ita tertiùm triumphans, urbem ingressus est, et appellatus Secundus Romulus, quasi et ipse patriæ conditor.

EUTROPII

LIBER SECUNDUS.

Tribuni militares creantur.

1. ANNO trecentesimo sexagesimo quinto [CCCLXV] ab urbe conditâ, post captam autem primo, dignitates mutatæ sunt; et pro duobus Consulibus, facti Tribuni Militares, consulari potestate. Hinc jam cœpit Romana res crescere. Nam Camillus eo anno Volscorum civitatem, quæ per septuaginta [LXX] annos bellum gesserat, vicit, et Æquorum urbem, et Sutrinorum; atque omnes, deletis eorum exercitibus, occupavit; et tres simul triumphos egit.

2. Titus etiam Quintius Cincinnatus Prænestinos, qui usque ad urbis Romæ portas bello venerant, prosecutus, ad flumen Alliam vicit; et civitates, quæ sub ipsis agebant, Romanis adjunxit: ipsum Præneste aggressus, in deditionem accepit: quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus; triumphusque ipsi decretus.

3. Verùm dignitas Tribunorum Militarium non diu perseveravit. Nam post aliquantum nullos placuit fieri; et quadriennium ita in urbe fluxit, ut potestates ibi majores non essent. Resumpserunt tamen Tribuni Militares Consulari potestate iterùm dignitatem, et triennio perseveraverunt. Rursus Consules facti.

4. Lucio Genucio et Quinto Servilio Consulibus, mortuus est Camillus: honor ei secundus post Romulum delatus est.

5. Titus Quintius Dictator adversus Gallos, qui in Italiam venerant, missus est. Hi ab urbe quarto milliario trans Anienem fluvium consederant. Nobilissimus de Senatoribus Titus Manlius, provocantem Gallum ad singulare certamen congressus, occîdit; et sublato torque aureo, colloque suo imposito, in perpetuum Torquati sibi et posteris cognomen accepit. Galli fugati sunt: mox per Caium Sulpicium Dictatorem etiam victi. Non multò pòst à Caio Marcio Thusci victi sunt: septem [VII] millia captivorum ex his in triumphum ducti.

6. Census iterùm habitus est. Et cùm Latini, qui à Romanis subacti erant, milites præstare nollent, ex Romanis tantùm tirones lecti sunt, factæque legiones decem; qui modus sexaginta vel ampliùs armatorum millia efficiebat: parvis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. Quæ cùm profectæ essent adversus Gallos, duce Lucio Furio Camillo, quidam ex Gallis unum è Romanis, qui esset optimus, provocavit. Tum se Marcus Valerius, Tribunus Militum, obtulit; et cùm processisset armatus, corvus ei supra dextrum brachium sedit: mox, commissâ adversus Gallum pugnâ, idem corvus alis et unguibus Galli oculos verberavit, ne rectùm posset aspicere; ita ut, à Tribuno Valerio interfectus, non solùm victoriam ei, sed etiam

nomen dederit. Nam postea idem Corvinus est dictus, ac, propter hoc meritum, annorum trium et viginti Consul est factus.

7. Latini, qui noluerant milites dare, hoc quoque à Romanis exigere cœperunt, ut unus Consul ex eorum, alter ex Romanorum populo crearetur. Quod cùm esset negatum, bellum contra eos susceptum est, et ingenti pugnâ superati sunt; ac de his perdomitis triumphatum est. Statuæ Consulibus ob meritum victoriæ in Rostris positæ sunt.

8. Jam Romani potentes esse cœperant; bellum enim in centesimo et tricesimo ferè milliario ab urbe apud Samnites gerebatur, qui medii sunt inter Picenum, Campaniam, et Apuliam. Lucius Papirius Cursor cum honore Dictatoris ad id bellum profectus est; qui, cùm Romam rediisset, Q. Fabio Maximo, Magistro Equitum, quem apud exercitum reliquit, præcepit, ne, se absente, pugnaret. Ille, occasione repertâ, felicissimè dimicavit, et Samnites delevit: ob quam rem à Dictatore capitis damnatus, quòd se vetante pugnâsset, ingenti favore militum et populi liberatus est; tantâ Papirio seditione commotâ, ut penè ipse interficeretur.

9. Postea Samnites Romanos, Tito Veturio et Spurio Posthumio Consulibus, ingenti dedecore vicerunt, et sub jugum miserunt. Pax tamen à senatu et populo soluta est, quæ cum ipsis propter necessitatem facta fuerat. Postea Samnites victi sunt à L. Papirio Consule; septem

millia eorum sub jugum missa. Papirius de Samnitibus triumphavit. Eo tempore Appius Claudius Censor aquam Claudiam induxit, et viam Appiam stravit. Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus occisis: postea cùm pater ejus Fabius Maximus legatus datus fuisset, et Samnites vicit, et plurima eorum oppida cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus, Manius Curius Dentatus, ambo Consules, contra Samnites missi, ingentibus præliis eos confecêre. Tum bellum cum Samnitibus, per annos novem et quadraginta actum, sustulerunt, neque ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magìs fatigaverit.

10. Interjectis aliquot annis, iterùm se Gallorum copiæ, contra Romanos, Thuscis Samnitibusque junxerunt; sed cùm Romam tenderent, à Cn. Cornelio Dolabellâ Consule deletæ sunt.

11. Eodem tempore Tarentinis, qui jam in ultimâ Italiâ sunt, bellum indictum est; quia legatis Romanorum injuriam fecissent. Hi Pyrrhum, Epiri regem, contra Romanos in auxilium poposcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat: Is mox ad Italiam venit, tumque primùm Romani cum transmarino hoste dimicaverunt. Missus est contra eum Consul P. Valerius Lævinus; qui, cùm exploratores Pyrrhi cepisset, jussit eos per castra duci, ostendique omnem exercitum, tumque dimitti, ut renunciarent Pyrrho quæcunque à Romanis agerentur.

Commissâ mox pugnâ, cùm jam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit, quos incognitos Romani expaverunt: sed nox prælio finem dedit. Lævinus tamen per noctem fugit. Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eosque summo honore tractavit; occisos sepelivit. Quos cùm adverso vulnere, et truci vultu, mortuos jacere vidisset, tulisse ad cœlum manus dicitur, cum hâc voce; ‘ se totius orbis dominum esse po- ‘ tuisse, si tales sibi milites contigissent.’

12. Postea Pyrrhus, junctis sibi Samnitibus, Lucanis, Brutiisque, Romam perrexit, omnia ferro igneque vastavit: Campaniam depopulatus est, atque ad Præneste venit, milliario ab urbe octavo decimo. Mox terrore exercitûs, qui eum cum Consule sequebatur, in Campaniam se recepit. Legati, ad Pyrrhum de redimendis captivis missi, ab eo honorificè suscepti sunt; captivos sine pretio Romam misit. Unum ex legatis Romanorum, Fabricium, sic admiratus est, ut cùm eum pauperem esse cognovisset, quartâ parte regni promissâ, sollicitare voluerit, ut ad se transiret; contemptusque à Fabricio est. Quare, cùm Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum, Cineam nomine; ita ut Pyrrhus partem Italiæ, quam jam armis occupaverat, obtineret.

13. Pax displicuit; remandatumque Pyrrho à Senatu est, eum cum Romanis, nisi ex Italiâ recessisset, pacem habere non posse. Tum Ro-

mani jusserunt captivos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, qui, cùm armati essent, capi potuissent; nec antè eos ad veterem statum reverti, quàm sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est: à quo cùm quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cineas dixit, 'Regum 'se patriam vidisse: scilicet tales illic esse omnes, 'qualis unus Pyrrhus apud Epirum, et reliquam 'Græciam, putaretur.' Missi sunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius et Decius Mus, Consules. Certamine commisso, Pyrrhus vulneratus est, elephanti interfecti, viginti [xx] millia cæsa hostium; et ex Romanis tantùm quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus.

14. Interjecto anno, contra Pyrrhum Fabricius est missus, qui priùs inter legatos sollicitari non potuerat, quartâ parte regni promissâ. Tum, cùm vicina castra ipse et rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabricius vinctum reduci jussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spopondisset. Tum rex, admiratus eum, dixisse fertur; 'Ille est Fabricius, qui difficiliùs ab honestate, quàm Sol à cursu suo, averti potest.' Tum rex in Siciliam profectus est. Fabricius, victis Samnitibus et Lucanis, triumphavit. Consules deinde, Manius Curius Dentatus et Cornelius Lentulus, adversum Pyrrhum missi sunt, et Curius contra eum pugnavit; exercitum ejus

cecîdit; ipsum Tarentum fugavit; castra cepit. Eâ die cæsa sunt hostium viginti tria [XXIII] millia. Curius Dentatus in Consulatu triumphavit. Primus Romam elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam à Tarento mox recessit, et apud Argos, Græciæ civitatem, occisus est.

15. Caio Fabricio Luscino, C. Claudio Cinnâ, Consulibus, anno urbis conditæ quadringentesimo sexagesimo primo [CCCCLXI], legati Alexandrini, à Ptolemæo missi, Romam venêre, et à Romanis amicitiam, quam petiêrant, obtinuerunt.

16. Quintio Gulone, C. Fabio Pictore, Consulibus, Picentes bellum commovêre; et ab insequentibus Consulibus, Publ. Sempronio, Appio Claudio, victi sunt; et de his triumphatum est. Conditæ à Romanis civitates, Ariminum in Galliâ, et Beneventum in Samnio.

17. Marco Attilio Regulo, Lucio Junio Libone, Consulibus, Salentinis in Apuliâ bellum indictum est; captique sunt cum civitate simul Brundusini; et de his triumphatum est.

18. Anno quadringentesimo septuagesimo septimo [CCCCLXXVII], cùm jam clarum urbis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Ut igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorum essent, Census est habitus: tum inventa sunt civium capita bis centum nonaginta duo millia, trecenta et triginta-tria [CCXCII millia, CCCXXXIII], quanquam à conditâ urbe nunquam bella cessâssent. Et contra Afros

bellum susceptum est primum, Appio Claudio et Quinto Fulvio, Consulibus. In Siciliâ contra eos pugnatum est, et Appius Claudius de Afris, et rege Siciliæ Hierone, triumphavit.

19. In sequenti anno, Valerio Marco et Octacilio, Consulibus, in Siciliâ à Romanis res magnæ gestæ sunt. Taurominitani, Catanenses, et præterea quinquaginta civitates, in fidem acceptæ sunt. Tertio anno, in Siciliâ contra Hieronem bellum paratum est. Is, cum omni nobilitate Syracusanorum, pacem à Romanis impetravit, deditque argenti talenta ducenta. Afri in Siciliâ victi sunt, et de his secundò Romæ triumphatum est.

20. Quinto anno belli Punici, quod contra Afros gerebatur, primùm Romani, C. Duilio et Cn. Cornelio Asino, Consulibus, in mari dimicaverunt, paratis navibus rostratis, quas Liburnas vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duilius, commisso prœlio, Carthaginiensium ducem vicit, triginta et unam [XXXI] naves cepit, quatuordecim [XIV] mersit, octo [VIII] millia hostium cepit, tria [III] millia occîdit: neque ulla victoria Romanis gratior fuit, quòd, invicti terrâ, jam etiam mari plurimùm possent. C. Aquilio Floro, L. Scipione, Consulibus, Scipio Corsicam et Sardiniam vastavit, multa millia inde captivorum abduxit, triumphum egit.

21. Lucio Manlio Volsone, M. Attilio, Consulibus, bellum in Africam translatum est, con-

tra Hamilcarem, Carthaginiensium ducem: in mari pugnatum, victusque est. Nam, perditis sexaginta quatuor [LXIV] navibus, retrò se recepit: Romani viginti duas [XXII] amiserunt: sed cùm in Africam transiîssent, primùm Clypeam Africæ civitatem in deditionem acceperunt. Consules usque ad Carthaginem processerunt, multisque vastatis oppidis, Manlius victor Romam rediît, et viginti septem [XXVII] millia captivorum reduxit. Attilius Regulus in Africâ remansit. Is contra Afros aciem instruxit; contra tres Carthaginiensium duces dimicans, victor fuit: octodecim [XVIII] millia hostium cecîdit, quinque millia, cum octo [VIII] elephantibus, cepit, septuaginta quatuor [LXXIV] civitates in fidem accepit. Tum victi Carthaginienses pacem à Romanis petiêrunt; quam cùm Regulus nollet nisi durissimis conditionibus dare, Afri auxilium à Lacedæmoniis petiêrunt; et duce Xantippo, qui à Lacedæmoniis missus fuerat, Romanorum dux, Regulus victus est ultimâ pernicie: nam duo millia hominum tantùm, ex omni Romano exercitu, remanserunt: quindecim millia cum imperatore Regulo capta sunt; triginta [XXX] millia occisa; Regulus ipse in catenas conjectus.

22. M. Æmilio Paullo, Serv. Fulvio Nobiliore, Consulibus, ambo Consules Romani Africam profecti sunt; cum trecentarum navium classe Clypeam petunt, et contra Carthaginienses venerunt. Primùm Afros navali certamine

superant. Æmilius Consul centum et quatuor naves hostium demersit, triginta cum pugnatoribus cepit; quindecim millia hostium aut occîdit aut cepit; militem suum ingenti prædâ ditavit; et subacta Africa tum fuisset, nisi tanta fames fuisset, ut diutiùs expectare exercitus non posset. Consules, cum victrici classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt; et tanta tempestas fuit, ut ex quadringentis sexaginta quatuor navibus, octoginta servari vix potuerint; neque ullo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naves reparaverunt, neque in aliquo animus his infractus fuit.

23. Cnæus Servilius Cæpio et C. Sempronius Blæsus, Consules, cum ducentis sexaginta navibus, ad Africam profecti sunt, aliquot civitates ceperunt: prædam ingentem reducentes, naufragium passi sunt. Itaque cùm continuæ calamitates Romanis displicerent, decrevit Senatus, ut à maritimis præliis recederetur, et tantùm sexaginta naves ad præsidium Italiæ salvæ essent.

24. Lucio Cæcilio Metello, C. Furio Pacillo, Consulibus, Metellus in Siciliâ Afrorum ducem, cum centum triginta [cxxx] elephantis et magnis copiis venientem, superavit; viginti [xx] millia hostium cecîdit, sex et viginti elephantos cepit; reliquos, errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit, et Romam deduxit ingenti pompâ, cùm centum triginta [cxxx]

elephantorum numero omnia itinera compleret. Post hæc mala Carthaginienses Regulum ducem, quem ceperant, petiêrunt, ut Romam proficisceretur, et pacem à Romanis obtineret, ac permutationem captivorum faceret.

25. Ille, Romam cùm venisset, inductus in Senatum, nihil quasi Romanus egit: dixitque, 'Se ex illà die, quâ in potestatem Afrorum venisset, Romanum esse desiîsse.' Itaque et uxorem à complexu removit, et Romanis suasit, ne pax cum Pœnis fieret; 'Illos enim, fractos tot casibus, spem nullam habere: se tanti non esse, ut tot millia captivorum propter unum se, et senem, et paucos, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur:' itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes nullus admisit: ipse Carthaginem rediît; offerentibusque Romanis, ut eum Romæ tenerent, negavit se in eâ urbe mansurum, in quâ, postquam Afris serviêrat, dignitatem honesti civis habere non posset. Regressus igitur ad Africam, omnibus suppliciis extinctus est.

26. P. Claudio Pulchro, C. Junio, Consulibus, Claudius contra auspicia pugnavit, et à Carthaginiensibus victus est. Nam ex ducentis et viginti navibus, cum triginta fugit: nonaginta [xc] cum pugnatoribus captæ sunt; demersæ cæteræ: viginti millia capta. Alius quoque Consul classem naufragio amisit, exercitum tamen salvum habuit, quia vicina litora erant.

27. Caio Luctatio Catulo, Aulo Posthumio Albino, Consulibus, anno belli Punici vicesimo

tertio [xxiii] Catulo bellum contra Afros commissum est. Profectus est cum trecentis [ccc] navibus in Siciliam. Afri contra ipsum quadringentas [cccc] paraverunt. Luctatius Catulus navem æger ascendit; vulneratus enim in pugnâ superiore fuerat. Contra Lilybæum, civitatem Siciliæ, pugnatum est ingenti virtute Romanorum: nam septuaginta tres [lxxiii] Carthaginiensium naves captæ sunt, centum viginti quinque [cxxv] demersæ: triginta duo [xxxii] millia hostium capta, tredecim [xiii] occisa: infinitum auri argentique pondus in potestatem Romanorum redactum. Ex classe Romanâ duodecim naves demersæ: pugnatum est vi Idus Martias. Statim Carthaginienses pacem petiêrunt, tributaque iis pax. Captivi Romanorum, qui tenebantur à Carthaginiensibus, redditi sunt. Etiam Carthaginienses petiêrunt, ut redimi eos captivos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus jussit sine pretio dari eos, qui in publicâ custodiâ essent; qui autem à privatis tenerentur, ut, pretio dominis reddito, Carthaginem redirent; atque id pretium ex fisco magìs quàm à Carthaginiensibus solveretur.

28. Quintus Luctatius, Aulus Manlius, Consules creati, bellum Faliscis intulerunt; quæ civitas Italiæ opulenta quondam fuit: quod ambo Consules intra sex dies quàm venerant transegerunt, quindecim [xv] millibus hostium cæsis, cæteris pace concessâ, agro tamen ex medietate sublato.

EUTROPII

LIBER TERTIUS.

1. FINITO igitur Punico bello, quod per viginti duos [XXII] annos contractum est, Romani, jam clarissimâ gloriâ noti, legatos ad Ptolemæum, Ægypti regem, miserunt, auxilia promittentes; quia rex Syriæ Antiochus ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit, auxilia non accepit; jam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore, potentissimus rex Siciliæ Hiero Romam venit, ad ludos spectandos, et ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit.

2. Lucio Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco, Consulibus, quibus Hiero Romam venerat, etiam contra Ligures, intra Italiam, bellum gestum est, et de his triumphatum. Carthaginienses tum bella reparare tentabant, Sardinienses, qui ex conditione pacis, Romanis parere debebant, ad rebellandum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginiensium Romam, et pacem impetravit.

3. Tito Manlio Torquato, Caio Attilio Balbo, Consulibus, de Sardis triumphatum est: et pace omnibus locis factâ, Romani nullum bellum habuerunt; quod his post Romam conditam semel tantùm, Numâ Pompilio regnante, contigerat.

4. Lucius Posthumius Albinus, Cnæus Ful-

vius Centumalus, Consules, bellum contra Illyrios gesserunt; et multis civitatibus captis, etiam reges in deditionem acceperunt. Tum primùm de Illyriis triumphatum est.

5. Lucio Æmilio Consule, ingentes Gallorum copiæ Alpes transiêrunt: sed pro Romanis tota Italia consensit; traditumque est à Fabio historico, qui ei bello interfuit, octingenta [DCCC] millia hominum parata ad id bellum fuisse: sed res per Consules tantùm prosperè gesta est: quadraginta [XL] millia hostium interfecta sunt, et triumphus Æmilio decretus.

6. Aliquot deinde annis pòst, contra Gallos intra Italiam pugnatum est; finitumque est bellum, Marco Claudio Marcello, Cnæo Cornelio Scipione, Consulibus. Tunc Marcellus cum parvâ manu equitum dimicavit, et regem Gallorum, Viridomarum nomine, manu suâ occîdit. Postea cum collegâ suo ingentes copias Gallorum peremit; Mediolanum expugnavit: grandem prædam Romam pertulit: ac triumphans Marcellus spolia Galli, stipiti imposita, humeris suis vexit.

7. M. Minucio, P. Cornelio, Consulibus, Istris bellum illatum est, quia latrocinati naves Romanorum fuerant, quæ frumenta exhibebant; perdomitique sunt omnes. Eodem anno bellum Punicum secundum Romanis illatum est per Annibalem, Carthaginiensium ducem, qui Saguntum, Hispaniæ civitatem, Romanis amicam,

oppugnare aggressus est, agens vicesimum ætatis annum; copiis congregatis, centum quinquaginta [CL] millibus peditum, et viginti [XX] millibus equitum. Huic Romani per legatos denuntiaverunt, ut bello abstineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miserunt, ut mandaretur Annibali, ne bellum contra socios populi Romani gereret; sed dura responsa à Carthaginiensibus reddita. Saguntini interea fame victi; captique ab Annibale, ultimis pœnis afficiuntur.

8. Tum Publius Cornelius Scipio cum exercitu in Hispaniam profectus est; Tiberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginiensibus indictum est. Annibal, relicto in Hispaniâ fratre Asdrubale, Pyrenæum transiît: Alpes, adhuc in eâ parte invias, sibi patefecit. Traditur, ad Italiam, octoginta [LXXX] millia peditum, et viginti [XX] millia equitum, septem et triginta elephantos, adduxisse. Interea multi Ligures et Galli Annibali se junxerunt. Sempronius Gracchus, cognito ad Italiam Annibalis adventu, è Siciliâ exercitum Ariminum trajecit.

9. Publius Cornelius Scipio Annibali primus occurrit: commisso prælio, fugatis suis, ipse vulneratus in castra rediît. Sempronius Gracchus et ipse conflixit apud Trebiam amnem: is quoque vincitur. Annibali multi se in Italiâ dediderunt. Inde ad Tusciam veniens Annibal, Flaminio Consuli occurrit: ipsum Flaminium

interemit; Romanorum viginti quinque millia cæsa sunt; cæteri diffugerunt. Missus adversus Annibalem postea à Romanis Quintus Fabius Maximus: is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit; mox, inventâ occasione, vicit.

10. Quingentesimo et quadragesimo anno à conditâ urbe, Lucius Æmilius, P. Terentius Varro, contra Annibalem mittuntur, Fabioque succedunt; qui Fabius ambos Consules monuit, ut Annibalem, callidum et impatientem ducem, non aliter vincerent, quàm prælium differendo. Verùm cùm impatientiâ Varronis Consulis, contradicente Consule altero, apud vicum, qui Cannæ appellatur, in Apuliâ pugnatum esset, ambo Consules ab Annibale vincuntur. In eâ pugnâ tria millia Afrorum pereunt; magna pars de exercitu Annibalis sauciatur: nullo tamen Punico bello Romani graviùs accepti sunt; periît enim in eo Æmilius Paulus, Consul; Consulares et Prætorii viginti [xx]; Senatores capti aut occisi triginta [xxx]; nobiliores viri trecenti [ccc]; militum quadraginta [xl] millia; equitum tria millia et quingenti [mmmd]: in quibus malis, nemo tamen Romanorum pacis mentionem habere dignatus est. Servi, quod nunquam antè, manumissi, et milites facti sunt.

11. Post hanc pugnam, multæ Italiæ civitates, quæ Romanis paruerant, se ad Annibalem transtulerunt. Annibal Romanis obtulit, ut captivos redimerent; responsumque est à Senatu,

eos cives non esse necessarios, qui, cùm armati essent, capi potuissent. Ille omnes postea variis suppliciis interfecit, et tres modios aureorum annulorum Carthaginem misit, quos è manibus Equitum Romanorum, Senatorum, et militum, detraxerat. Interea, in Hispaniâ, ubi frater Annibalis Asdrubal remanserat cum magno exercitu, ut eam totam Afris subigeret, à duobus Scipionibus, Romanis ducibus, vincitur; perditque in pugnâ triginta quinque [xxxv] millia hominum: ex his capiuntur decem [x] millia; occiduntur viginti quinque [xxv]. Mittuntur ei à Carthaginiensibus ad reparandas vires duodecim [xii] millia peditum, quatuor [iv] millia equitum, viginti elephanti.

12. Anno quarto postquam in Italiam Annibal venit, Marcus Claudius Marcellus, Consul, apud Nolam, civitatem Campaniæ, contra Annibalem benè pugnavit. Annibal multas civitates Romanorum per Apuliam, Calabriam, et Brutios occupavit: quo tempore etiam, rex Macedoniæ, Philippus, ad eum legatos misit, promittens auxilia contra Romanos, sub hâc conditione; ut, deletis Romanis, ipse quoque contra Græcos ab Annibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, et re cognitâ, Romani in Macedoniam Marcum Valerium Lævinum ire jusserunt; in Sardiniam Titum Manlium, Proconsulem; nam etiam ea, sollicitata ab Annibale, Romanos deseruerat.

13. Ita uno tempore quatuor locis pugnabatur: in Italiâ, contra Annibalem; in Hispaniâ, contra fratrem ejus Asdrubalem; in Macedoniâ, contra Philippum; in Sardiniâ, contra Sardos et alterum Asdrubalem, Carthaginiensem. Is à Tito Manlio Proconsule, qui ad Sardiniam missus fuerat, vivus est captus: occisa cum eo duodecim [XII] millia, capti mille quingenti; et à Romanis Sardinia subacta. Manlius victor captivos et Asdrubalem Romam reportavit. Intereà etiam Philippus à Lævino in Macedoniâ vincitur, et in Hispaniâ, à Scipionibus, Asdrubal et Mago, tertius frater Annibalis.

14. Decimo anno postquam Annibal in Italiam venerat, P. Sulpicio, Cnæo Fulvio, Consulibus, Annibal usque ad quartum milliarium urbis accessit; equites ejus usque ad portas: mox Consulum metu, cum exercitu venientium, Annibal ad Campaniam se recepit. In Hispaniâ, à fratre Asdrubale, ambo Scipiones, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur; exercitus tamen integer remansit; casu enim magìs quàm virtute erant decepti: quo tempore etiam à Consule Marcello Siciliæ magna pars capta est, quam tenere Afri cœperant; et ex nobilissimâ urbe Syracusanâ præda ingens prælata est. Lævinus in Macedoniâ cum Philippo, et multis Græciæ populis, et rege Asiæ Attalo, amicitiam fecit; et ad Siciliam profectus, Annonem, quendam Afrorum ducem, apud Agrigentum civitatem, cum ipso oppido, cepit, eumque

Romam cum captivis nobilibus misit: quadraginta [XL] civitates in deditionem accepit, viginti sex [XXVI] expugnavit. Ita omni Siciliâ receptâ, Macedoniâ fractâ, cum ingenti gloriâ Romam regressus est. Annibal in Italiâ, Cnæum Fulvium Consulem subitò aggressus, cum octo millibus hominum, interfecit.

15. Interea ad Hispanias, ubi (occisis duobus Scipionibus) nullus Romanus dux erat, Publius Cornelius Scipio mittitur, filius Publii Scipionis, qui ibidem bellum gesserat, annos natus quatuor et viginti, vir Romanorum omnium, et suâ ætate et posteriori tempore, ferè primus. Is Carthaginem Hispaniæ capit; in quâ omne aurum et argentum, et belli apparatum, Afri habebant; nobilissimos quoque obsides, quos ab Hispanis acceperant: Magonem etiam, fratrem Annibalis, ibidem capit; quem Romam cum aliis mittit. Romæ ingens lætitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit. Quâ re omnes ferè Hispani ad eum uno animo transiêrunt. Pòstque Asdrubalem, Annibalis fratrem, victum fugat, et prædam maximam capit.

16. Interea in Italià Consul Q. Fabius Maximus Tarentum recepit; in quâ ingentes copiæ Annibalis erant; et ibi etiam (ducem Annibalis) Carthalonem occîdit; viginti quinque [XXV] millia captivorum vendidit: prædam militibus dispertivit, pecuniam hominum ven-

ditorum ad fiscum retulit. Tum multæ civitates Romanorum, quæ ad Annibalem transiêrant priùs, rursus se Fabio Maximo reddiderunt. Insequenti anno, Scipio in Hispaniâ egregias res egit, et per se, et per fratrem suum, Lucium Scipionem; septuaginta [LXX] civitates recepit. In Italiâ tamen malè pugnatum est; nam Claudius Marcellus Consul ab Annibale occisus est.

17. Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus fuerat, rursus res inclytas gerit: regem Hispaniarum, magno prælio victum, in amicitiam accepit, et primus omnium à victo obsides non poposcit.

18. Desperans Annibal Hispanias contra Scipionem diutiùs posse retineri, fratrem suum Asdrubalem ad Italiam cum omnibus copiis evocavit. Is, veniens eodem itinere, quo etiam Annibal venerat, à Consulibus, Appio Claudio Nerone et Marco Livio Salinatore, apud Senam, Piceni civitatem, in insidias compositas incidit: strenuè tamen pugnans occisus est: ingentes ejus copiæ captæ aut interfectæ sunt: magnum pondus auri atque argenti Romam relatum. Post hæc, Annibal diffidere jam de belli cœpit eventu, et Romanis ingens animus accessit. Itaque et ipsi evocaverunt ex Hispaniâ Publium Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloriâ venit.

19. Quinto Cæcilio, Lucio Valerio, Consulibus, omnes civitates, quæ in Brutiis ab Annibale tenebantur, Romanis se tradiderunt.

20. Anno decimo quarto [XIV] postquam in Italiam Annibal venerat, Scipio, qui multa benè in Hispaniâ egerat, Consul est factus, et in Africam missus: cui viro divinum quiddam inesse existimabatur; adeò ut putaretur etiam cum Numinibus habere sermonem. Is in Africâ contra Annonem, ducem Afrorum, pugnat; exercitum ejus interficit. Secundo prælio castra cepit, cum quatuor millibus et quingentis militibus; undecim [XI] millibus occisis. Syphacem, Numidiæ regem, qui se Afris conjunxerat, capit, et castra ejus invadit. Syphax, cum nobilissimis Numidis, et infinitis spoliis, à Scipione Romam mittitur: quâ re auditâ, omnis ferè Italia Annibalem deserit; ipse à Carthaginiensibus in Africam redire jubetur, quam Scipio vastabat.

21. Ita anno septimo decimo [XVII] ab Annibale Italia liberata est, quam flens dicitur reliquisse. Legati Carthaginiensium pacem à Scipione petiêrunt: ab eo ad Senatum Romam missi sunt: quadraginta quinque [XLV] dies his induciæ datæ sunt, quousque Romam ire et regredi possent:—triginta [XXX] millia pondo argenti ab his accepta sunt: Senatus, ex arbitrio Scipionis, pacem jussit cum Carthaginiensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit;—ne ampliùs quàm triginta [XXX] naves haberent, quingenta millia pondo argenti darent, captivos et perfugas redderent.

22. Interim, Annibale veniente ad Africam, pax turbata est: multa hostilia ab Afris facta

sunt: legati tamen eorum, ex urbe venientes, à Romanis capti sunt, et, jubente Scipione, dimissi. Annibal quoque, frequentibus prœliis victus à Scipione, petiît etiam ipse pacem. Cùm ventum esset ad colloquium, iisdem conditionibus data est, quibus priùs; addita quingentis millibus pondo argenti, centum [c] millia librarum, propter novam perfidiam. Carthaginiensibus conditiones displicuerunt, jusseruntque Annibalem pugnare. Infertur à Scipione et Masinissâ, alio rege Numidarum, qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini bellum. Annibal tres exploratores ad Scipionis castra misit: quos captos Scipio circumduci per castra jussit, ostendique eis totum exercitum; mox etiam prandium dari, dimittique, ut renuntiarent Annibali, quæ apud Romanos vidissent.

23. Interea prælium ab utroque duce instructum est, quale vix ullâ memoriâ fuit; quum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent. Scipio victor recedit, penè ipso Annibale capto, qui primùm cum multis equitibus, deinde cum viginti [xx], postremò cum quatuor evasit. Inventa in castris Annibalis argenti pondo viginti [xx] millia, auri octingenta [DCCC]; cætera supellectili copiosa. Post id certamen, pax cum Carthaginiensibus facta est. Scipio Romam rediît, et ingenti gloriâ triumphavit, atque Africanus ex eo appellari cœptus est. Finem accepit secundum Punicum bellum post annum nonum decimum quàm cœperat.

EUTROPII

LIBER QUARTUS.

1. TRANSACTO Punico bello, secutum est Macedonicum, contra Philippum regem.

2. Quingentesimo et quinquagesimo primo anno ab urbe conditâ, T. Quintius Flaminius adversus Philippum regem mittitur: res prosperè gessit: pax ei data est his legibus;—ne Græciæ civitatibus, quas Romani contra eum defenderant, bellum inferret; ut captivos et transfugas redderet; quinquaginta solùm naves haberet, reliquas Romanis redderet; per annos decem quaterna millia pondo argenti præstaret; et obsidem daret filium suum Demetrium. Titus Quintius etiam Lacedæmoniis intulit bellum: ducem eorum Nabidem vicit; et, quibus voluit conditionibus, in fidem accepit: ingenti gloriâ duxit ante currum nobilissimos obsides, Demetrium, Philippi filium, et Armenem Nabidis.

3. Transacto bello Macedonico, secutum est Syriacum contra Antiochum regem, P. Cornelio Scipione, M. Acilio Glabrione, Consulibus. Huic Antiocho Annibal se junxerat; Carthaginem, patriam suam, ne Romanis traderetur, relinquens. M. Acilius Glabrio in Achaiâ pugnavit benè. Castra regis Antiochi nocturnâ pugnâ capta sunt; ipse fugatur. Philippo, quia

contra Antiochum Romanis auxilio fuisset, filius Demetrius redditus est.

4. L. Cornelio Scipione, C. Lælio, Consulibus, Scipio Africanus fratri suo, L. Cornelio Scipioni Consuli, legatus contra Antiochum profectus est. Annibal, qui cum Antiocho erat, navali prælio victus est. Ipse postea Antiochus circa Sipylum, et Magnesiam, Asiæ civitatem, à Consule Cornelio Scipione ingenti prælio fusus est. Auxilio fuit Romanis in eâ pugnâ Eumenes, Attali regis frater, qui Eumeniam in Phrygiâ condidit. Quinquaginta [L] millia peditum, quatuor [IV] millia equitum, eo certamine, ex parte regis, occisa sunt. Tum rex Antiochus pacem petiît, quæ iisdem conditionibus datur à Senatu, quanquam victo, quibus antè offerebatur;—ut ex Europâ et Asiâ recederet, atque intra Taurum se contineret; decem [X] millia talentorum, et viginti [XX] obsides præberet; Annibalem, concitatorem belli, dederet. Eumeni regi donatæ sunt omnes Asiæ civitates, quas Antiochus bello perdiderat; et Rhodiis, qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, multæ urbes concessæ sunt. Scipio Romam rediît; ingenti gloriâ triumphavit; nomen et ipse, ad imitationem fratris, Asiatici accepit, quia Asiam vicerat; sicuti frater ipsius, propter Africam domitam, Africanus appellabatur.

5. Spurio Posthumio Albino, Q. Marcio Philippo, Consulibus, M. Fulvius de Ætolis

triumphavit. Annibal, qui, victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam, Bithyniæ regem, fugerat, repetitus etiam ab eo est per Titum Quintium Flaminium; et, cùm tradendus esset Romanis, venenum bibit, et apud Libyssam, in finibus Nicomediensium, sepultus est.

6. Philippo, rege Macedoniæ, mortuo; qui et adversum Romanos bellum gesserat, et postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat; filius ejus Perseus in Macedoniâ rebellavit, ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adjutores habebat, Cotyn, Thraciæ regem, et Illyrici regem, Gentium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes, Asiæ Rex, Ariarates Cappadociæ, Antiochus Syriæ, Ptolemæus Ægypti, Masinissa Numidiæ. Prusias autem, Rex Bithyniæ, quanquam sororem Persei uxorem haberet, utrisque se æquum præbuit. Dux Romanorum, P. Licinius Consul, est à rege gravi prælio victus: neque tamen Romani, quanquam superati, regi petenti pacem præstare voluerunt, nisi his conditionibus;—ut se et suos Senatui et Populo Romano dederet. Mox missus contra eum Lucius Æmilius Paulus Consul, et in Illyricum C. Anicius Prætor contra Gentium. Sed Gentius, facilè uno prælio victus, mox se dedidit. Mater ejus, et uxor, et duo filii, frater quoque ejus, simul in potestatem Romanorum venerunt. Ita bello intra dies triginta [xxx] perfecto, antè cognitum est,

Gentium victum, quàm cœptum bellum nuntiaretur.

7. Cum Perseo autem Æmilius Paulus Consul tertio Nonas Septembris dimicavit, vicitque eum, viginti [xx] millibus peditum ejus occisis; equitatus cum rege fuit integer: Romanorum centum [c] milites amissi sunt: urbes Macedoniæ omnes, quas Rex tenuerat, Romanis se dediderunt: ipse Rex, cùm desereretur ab amicis, venit in Pauli potestatem; sed honorem ei Æmilius, non quasi victo, habuit; nam et volentem sibi ad pedes cadere non permisit, sed juxta se in sellâ collocavit. Macedonibus et Illyriis hæ leges datæ sunt:—ut liberi essent, et dimidium eorum tributorum præstarent, quæ regibus præstitissent; ut appareret, populum Romanum pro æquitate, magìs quàm pro avaritiâ, dimicare: atque in conventu infinitorum populorum Paulus hæc pronuntiavit, et legationes multarum gentium, quæ ad eum venerant, magnificentissimo pavit convivio; dicens, 'Ejusdem 'hominis esse debere, et bello vincere, et con'vivii apparatu elegantem esse.'

8. Mox septuaginta civitates Epiri, quæ rebellârant, cepit; prædam militibus distribuit: Romam cum ingenti pompâ rediît in nave Persei, quæ inusitatæ magnitudinis fuisse traditur, adeò ut sedecim [xvi] ordines habuisse dicatur remorum. Triumphavit autem magnificentissimè in curru aureo, cum duobus filiis, utroque

latere astantibus. Ducti sunt ante currum duo regis filii, et ipse Perseus, quadraginta quinque [XLV] annos natus. Post eum etiam C. Anicius de Illyriis triumphavit: Gentius cum fratre et filiis ante currum ductus est. Ad hoc spectaculum, multarum gentium reges Romam venerunt: inter alios etiam venit Attalus atque Eumenes, Asiæ reges, atque Prusias, Bithyniæ: magno honore accepti sunt, et, permittente Senatu, dona quæ attulerant, in Capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedem Senatui commendavit.

9. Insequenti anno, Lucius Memmius in Hispaniâ benè pugnavit. Marcellus postea Consul res ibidem prosperè gessit.

10. Tertium deinde bellum contra Carthaginem suscipitur, sexcentesimo [DC] et altero anno ab urbe conditâ, L. Manlio Censorino, et Marco Manilio, Consulibus, anno quinquagesimo primo [LI] postquam secundum Punicum bellum transactum erat. Hi profecti Carthaginem oppugnaverunt. Contra eos Asdrubal, dux Carthaginiensium, dimicabat. Famea, dux alius, equitatui præerat Carthaginiensium. Scipio tunc, Scipionis Africani nepos, Tribunus ibi militabat; cujus apud omnes ingens metus et reverentia erat. Nam et paratissimus ad dimicandum, et consultissimus habebatur. Itaque per eum multa prosperè gesta sunt; neque quidquam magìs vel Asdrubal vel Famea vita-

bant, quàm contra eam Romanorum partem pugnam committere, ubi Scipio dimicabat.

11. Per idem tempus, Masinissa, rex Numidarum, per annos sexaginta ferè amicus populi Romani, anno vitæ suæ nonagesimo septimo [XCVII] mortuus est, quadraginta quatuor [XLIV] filiis relictis. Scipionem divisorem regni inter filios esse jussit.

12. Cùm igitur clarum Scipionis nomen esset, juvenis adhuc Consul est factus, et contra Carthaginem missus. Is eam cepit ac diruit: spolia ibi inventa, quæ de variarum civitatum excidiis Carthago collegerat, et ornamenta urbium, civitatibus Siciliæ, Italiæ, et Africæ, reddidit, quæ sua recognoscebant. Ita Carthago, septingentesimo anno postquam condita erat, deleta est. Scipio nomen, quod avus ejus acceperat, meruit; scilicet, ut propter virtutem etiam ipse Africanus Junior vocaretur.

13. Interim in Macedoniâ quidam Pseudo-Philippus arma movit, et Romanum Prætorem, Publium Juvenicum, contra se missum, ad internecionem vicit. Post eum Q. Cæcilius Metellus dux à Romanis contra Pseudo-Philippum missus est, et viginti-quinque millibus ex militibus ejus occisis, Macedoniam recepit. Ipsum etiam Pseudo-Philippum in potestatem suam redegit.

14. Corinthiis quoque bellum indictum est, nobilissimæ Græciæ civitati, propter injuriam

legatorum Romanorum. Hanc Mummius Consul cepit ac diruit. Tres igitur Romæ simul celeberrimi triumphi fuerunt;—Africani ex Africâ; ante cujus currum ductus est Asdrubal: Metelli ex Macedoniâ; cujus currum præcessit Andriscus, qui et Pseudo-Philippus dicitur: Mummii ex Corintho; ante quem signa ænea et pictæ tabulæ, et alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sunt.

15. Iterùm in Macedoniâ Pseudo-Perseus, qui se Persei filium esse dicebat, collectis servis, rebellavit; et cùm septemdecim armatorum millia haberet, à Tremellio Quæstore superatus est. His diebus, Androgynus Romæ visus, jussu aruspicum, in mare mersus est.

16. Eodem tempore, Metellus in Celtiberiâ apud Hispanos egregias res gessit. Successit ei Quintus Pompeius. Nec multò pòst Quintus quoque Cæpio ad idem bellum missus, quod quidam Viriatus contra Romanos in Lusitaniâ gerebat: quo metu Viriatus à suis interfectus est, cùm quatuordecim annos Hispanias adversum Romanos movisset. Pastor primò fuit; mox latronum dux: postremò tantos ad bellum populos concitavit, ut assertor contra Romanos Hispaniæ putaretur; et cùm interfectores ejus præmium à Cæpione Consule peterent, responsum est, 'Nunquam Romanis placuisse, imperatorem à suis militibus interfici.'

17. Quintus Pompeius deinde Consul à Nu-

mantinis, quæ Hispaniæ civitas fuit opulentissima, superatus, pacem ignobilem fecit. Post eum Caius Hostilius Mancinus Consul iterùm cum Numantinis pacem fecit infamem, quam Populus et Senatus jussit infringi, atque ipsum Mancinum hostibus tradi; ut in illo, quem auctorem fœderis habebant, injuriam soluti fœderis vindicarent. Post tantam igitur ignominiam, quâ à Numantinis bis Romani exercitus fuerant subjugati, Publius Scipio Africanus secundùm Consul factus, et ad Numantiam missus est. Is primùm militem, vitiosum et ignavum, exercendo magìs quàm puniendo, sine aliquâ acerbitate correxit. Tum multas Hispaniæ civitates partim bello cepit, partim in deditionem accepit. Postremò ipsam Numantiam, diu obsessam, fame confecit, et à solo evertit: reliquam provinciam in fidem accepit.

18. Eo tempore, Attalus, rex Asiæ, frater Eumenis, mortuus est, hæredemque Populum Romanum reliquit. Ita Imperio Romano per testamentum Asia accessit.

19. Mox etiam Decimus Junius Brutus de Gallæcis et Lusitanis triumphavit magnâ gloriâ; et Publius Scipio Africanus de Numantinis secundum triumphum egit, quarto decimo [XIV] anno postquam priorem de Africâ egerat.

20. Motum interim in Asiâ bellum est ab Aristonico, Eumenis filio, qui ex concubinâ susceptus fuerat. Is Eumenes frater Attali fuerat.

Adversus eum missus est P. Licinius Crassus: habuit infinita regum auxilia: nam et Bithyniæ rex Nicomedes Romanos juvit, et Mithridates Ponticus; cum quo postea bellum gravissimum fuit; et Ariarathes Cappadox, et Pylæmenes Paphlagon. Victus est tamen Crassus, et in prælio interfectus; caput ejus Aristonico oblatum est, corpus Smyrnæ sepultum. Postea Perpenna, Consul Romanus, qui Successor Crasso veniebat, auditâ belli fortunâ, ad Asiam celeravit; et, acie victum, Aristonicum, apud Stratonicen civitatem, quò fugerat, fame ad deditionem compulit. Aristonicus, jussu Senatûs Romæ, in carcere strangulatus; triumphari enim de eo non poterat, quia Perpenna, apud Pergamum, rediens, diem obiêrat.

21. Lucio Cæcilio Metello et Tito Quintio Flaminino, Consulibus, Carthago in Africâ, jussu Senatûs, reparata est, quæ nunc manet; annis duobus et viginti postquam à Scipione fuerat eversa: deducti eò sunt cives Romani.

22. Anno sexcentesimo vicesimo septimo [DCXXVII] ab urbe conditâ, Caius Cassius Longinus et Sextus Domitius Calvinus, Consules, Gallis Transalpinis bellum intulerunt, et Arvernorum, nobilissimæ tum civitati, atque eorum regi Bituito; infinitamque multitudinem juxta Rhodanum fluvium interfecerunt. Præda ex torquibus Gallorum ingens Romam perlata est: Bituitus se Domitio dedidit, atque ab eo Romam

ductus est; magnâque gloriâ Consules ambo triumphârunt.

23. Marco Porcio Catone et Quinto Marcio Rege, Consulibus, sexcentesimo trigesimo [DCXXX] et tertio anno ab urbe conditâ, Narbona in Galliâ Colonia deducta est. Pòst à L. Metello et Quinto Mucio Scævolâ, Consulibus, de Dalmatiâ triumphatum est.

24. Ab urbe conditâ anno sexcentesimo trigesimo quinto [DCXXXV] C. Cato Consul Scordiscis intulit bellum, ignominiosèque pugnavit.

25. C. Cæcilio Metello et Cnæo Carbone, Consulibus, duo Metelli fratres, eodem die, alterum ex Thraciâ, ex Sardiniâ alterum, triumphum egerunt. Nuntiatumque Romæ est, Cimbros è Galliâ in Italiam transîsse.

26. P. Scipione Nasicâ et L. Calpurnio Bestiâ, Consulibus, Jugurthæ, Numidarum regi, bellum illatum est, quòd Adherbalem et Hiempsalem, Micipsæ filios, fratres suos, reges, et Populi Romani amicos, interemisset. Missus adversus eum Consul Calpurnius Bestia, corruptus regis pecuniâ, pacem cum eo flagitiosissimam fecit, quæ à Senatu reprobata est. Postea contra eundem, insequenti anno, Spurius Albinus Posthumius profectus est. Is quoque, per fratrem, ignominiosè contra Numidas pugnavit.

27. Tertiò missus Quintus Cæcilius Metellus Consul, exercitum, ingenti severitate et moderatione correctum, cùm nihil in quenquam cru-

entum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Jugurtham variis præliis vicit, elephantos ejus occîdit, vel cepit. Et cùm jam bello finem impositurus esset, successum est ei à C. Mario. Is Jugurtham, et Bocchum, Mauritaniæ regem, qui auxilium Jugurthæ ferre cœperat, pariter superavit. Aliquanta et ipse oppida Numidiæ cepit, belloque terminum posuit, capto Jugurthâ per Quæstorem suum, Cornelium Syllam, ingentem virum; tradente Boccho Jugurtham, qui pro eo antè pugnaverat.

28. A Marco Junio Silano, collegâ Quinti Metelli, Cimbri in Galliâ, et à Minutio Rufo, in Macedoniâ, Scordisci et Triballi, et à Servilio Cæpione, in Hispaniâ, Lusitani, victi sunt; et duo triumphi de Jugurthâ, primus per Metellum, secundus per Marium, acti sunt. Ante currum tamen Marii Jugurtha, cum duobus filiis, ductus est catenatus, et mox, jussu Consulis, in carcere strangulatus.

EUTROPII

LIBER QUINTUS.

1. DUM bellum in Numidiâ contra Jugurtham geritur, Romani Consules, Marcus Manilius et Quintus Cæpio, à Cimbris, et Teutonibus, et Tigurinis, et Ambronibus, quæ erant Germanorum et Gallorum gentes, victi sunt juxta flumen Rhodanum; et, ingenti internecione attriti, etiam castra sua, et magnam partem exercitûs perdiderunt. Timor Romæ grandis fuit, quantus vix Annibalis tempore, Punicis bellis, ne iterùm Galli Romam venirent. Ergo Marius, post victoriam Jugurthinam, secundùm Consul est factus, bellumque ei contra Cimbros et Teutones decretum est. Tertiò quoque ei et quartò delatus est Consulatus, quia bella cum Cimbris protrahebantur; sed in quarto Consulatu collegam habuit Quintum Luctatium Catulum. Cum Cimbris itaque conflixit, et duobus præliis ducenta [CC] millia cepit, et ducem eorum Teutobodum; propter quod meritum, absens, quintùm Consul est factus.

2. Interea Cimbri et Teutones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam transiêrunt. Iterum à Caio Mario et Quinto Catulo contra eos dimicatum est; sed à Catuli parte feliciùs. Nam eo prælio, quod simul ambo gesserunt, centum quadraginta [CXL] millia aut in pugnâ aut in

fugâ cæsa sunt; et sexaginta [LX] millia capta. Romani milites ex utroque exercitu trecenti perierunt. Tria et triginta signa Cimbris sublata sunt: ex his exercitus Marii duo reportavit, Catuli exercitus triginta et unum [XXXI]. Is belli finis fuit: triumphus utrique decretus est.

3. Sexto Julio Cæsare et L. Marcio Philippo, Consulibus, sexcentesimo quinquagesimo nono anno ab urbe conditâ, cùm propè alia omnia bella cessâssent, in Italiâ gravissimum bellum Picentes, Marsi, Pelignique moverunt: qui, cùm annis numerosis jam Populo Romano obedirent, tum libertatem sibi æquam asserere cœperunt. Perniciosum admodum hoc bellum fuit. P. Rutilius Consul in eo occisus est: Cæpio, nobilis juvenis, et Porcius Cato, alius Consul. Duces autem adversus Romanos Picentibus et Marsis fuerunt, Titus Vietius, Hierus Asinius, Titus Herennius, Aulus Cluentius. A Romanis benè contra eos pugnatum est à Caio Mario, qui sexies Consul fuerat, et à Cnæo Pompeio; maximè tamen à Lucio Cornelio Syllâ, qui, inter alia facta egregia, ita Cluentium, hostium ducem, cum magnis copiis fudit, ut ex suis nec unum amitteret. Quadriennio, cum gravi tamen calamitate, hoc bellum tractum est. Quinto demùm anno finem accepit per Lucium Cornelium Syllam Consulem, cùm antea in eodem bello ipse multa strenuè Prætor gessisset.

4. Anno urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo secundo [DCLXII] primum Romæ bellum

civile C. Marius, sexies Consul, dedit. Nam cùm Sylla Consul contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam et Achaiam occupaverat, mitteretur; isque exercitum in Campaniâ paulisper teneret, ut belli Socialis, de quo diximus, quod intra Italiam gestum fuerat, reliquiæ tollerentur, Marius affectavit, ut ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Quâ re Sylla commotus, cum exercitu ad urbem venit. Illic contra Marium et Sulpicium dimicavit: primus urbem armatus Romam ingressus est; Sulpicium interfecit, Marium fugavit: atque ita Consulibus ordinatis in futurum annum Cnæo Octavio et L. Cornelio Cinnâ, ad Asiam profectus est.

5. Mithridates enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam Minorem et totum Ponticum mare in circuitu cum Bosphoro tenebat, primò Nicomedem, amicum Populi Romani, Bithyniâ voluit expellere; Senatuique mandavit, bellum se ei, propter injurias quas passus fuerat, illaturum. A Senatu responsum est Mithridati, si id faceret, quòd et ipse bellum à Romanis pateretur. Quâ re iratus, Cappadociam statim occupavit, et ex eâ Ariobarzanem regem, et amicum Populi Romani, fugavit. Mox etiam Bithyniam invasit et Paphlagoniam, pulsis ex eâ regibus, amicis Populi Romani, Pylæmene et Nicomede. Inde ad Ephesum contendit; et per omnem Asiam literas misit, ut ubicumque inventi essent cives Romani, uno die occiderentur.

6. Interea etiam Athenæ, civitas Achaiæ, ab Aristone Atheniensi, Mithridati tradita est. Miserat enim jam ad Achaiam Mithridates Archelaüm, ducem suum, cum centum viginti [cxx] millibus equitum ac peditum; per quem etiam reliqua Græcia occupata est. Sylla Archelaüm apud Piræum, non longè ab Athenis, obsedit, ipsamque urbem cepit. Postea, commisso prælio contra Archelaüm, ita eum vicit, ut ex centum viginti [cxx] millibus, vix decem superessent Archelao; et ex Syllæ exercitu, quatuordecim [xiv] tantùm homines interficerentur. Hâc pugnâ, Mithridates, cognitâ, septuaginta [lxx] millia lectissima ex Asiâ Archelao misit, contra quem Sylla iterùm commisit. Primo prælio viginti millia hostium interfecta sunt, filiusque Archelai, Diogenes: secundo omnes Mithridatis copiæ extinctæ sunt. Archelaüs ipse triduo nudus in paludibus latuit. Hâc re cognitâ, Mithridates cum Syllâ de pace agere cœpit.

7. Interim eo tempore Sylla etiam Dardanos, Scordiscos, Dalmatas, et Mœsos, partim vicit, alios in fidem accepit. Sed cùm legati à rege Mithridate, qui pacem petebant, venissent, non aliter se daturum Sylla esse respondit, nisi rex, relictis his, quæ occupaverat, ad regnum suum rediîsset. Postea tamen ad colloquium ambo venerunt, pax inter eos ordinata est; ut Sylla, ad bellum civile festinans, à tergo periculum non haberet. Nam dum Sylla in Achaiâ atque Asiâ Mithridatem vicit, Marius, qui fugatus erat, et

Cornelius Cinna, unus ex Consulibus, bellum in Italiâ reparârunt; et ingressi urbem Romam, nobilissimos ex Senatu et Consulares viros interfecerunt; multos proscripserunt; ipsius Syllæ domo eversâ, filios et uxorem ad fugam compulerunt: universus reliquus Senatus, ex urbe fugiens, ad Syllam in Græciam venit, orans ut patriæ subveniret. Ille in Italiam trajecit, bellum Civile gesturus adversus Norbanum et Scipionem, Consules; et primo prælio contra Norbanum dimicavit non longè à Capuâ: tum septem [VII] millia ejus cecîdit, sex [VI] millia cepit, centum viginti quatuor [CXXIV] suorum amisit. Inde etiam se ad Scipionem convertit, at ante prælium totum ejus exercitum sine sanguine in deditionem accepit.

8. Sed cùm Romæ mutati Consules essent, et Marius, Marii filius, ac Papirius Carbo, Consulatum accepissent, Sylla tamen contra Marium Juniorem dimicavit; et, quindecim [XV] millibus ejus occisis, quadringentos [CCCC] de suis perdidit. Mox etiam et urbem ingressus est. Marium, Marii filium, Præneste persequutus, obsedit, et ad mortem compulit. Rursus pugnam gravissimam habuit contra Lamponium et Carinatem, duces partis Marianæ, ad portam Collinam. Septuaginta novem [LXXIX] millia hostium in eo prælio contra Syllam fuisse dicuntur: duodecim [XII] millia se Syllæ dediderunt; cæteri in acie, in castris, in fugâ, insatiabili irâ victorum consumpti sunt. Cnæus quoque Car-

bo, Consul alter, ab Arimino ad Siciliam fugit, et ibi per Cnæum Pompeium interfectus est; quem adolescentem Sylla, annos unum et viginti [XXI] natum, cognitâ ejus industriâ, traditis ejus exercitibus præfecerat, ut secundus à Syllâ haberetur.

9. Occiso ergo Carbone, Pompeius Siciliam recepit. Transgressus inde ad Africam, Domitium, Marianæ partis ducem, et Hiarbam, regem Mauritaniæ, qui Domitio auxilium ferebat, occîdit. Post hæc, Sylla de Mithridate ingenti gloriâ triumphavit. Cnæus etiam Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, quartum et vicesimum [XXIV] annum agens, de Africâ triumphavit. Hunc finem habuerunt duo bella funestissima; Italicum, quod et Sociale dictum, et Civile: quæ ambo tractata sunt per annos decem: consumpserunt ultra centum quadraginta [CXL] millia hominum, viros Consulares viginti quatuor [XXIV], Prætorios septem [VII], Ædilitios sexaginta [LX], Senatores ferè trecentos [CCC].

EUTROPII

LIBER SEXTUS.

1. MARCO Æmilio Lepido, Quinto Catulo, Consulibus, cùm Sylla Rempublicam composuisset, bella nova exarserunt: Unum in Hispaniâ; aliud in Pamphyliâ et Ciliciâ; tertium in Macedoniâ; quartum in Dalmatiâ. Nam Sertorius, qui partium Marianarum fuerat, timens fortunam cæterorum, qui interempti erant, ad bellum commovit Hispanias. Missi sunt contra eum duces, Quintus Cæcilius Metellus, filius ejus, qui Jugurtham regem vicit, et Lucius Domitius Prætor. A Sertorii duce Hirtuleio Domitius occisus est: Metellus vario successu contra Sertorium dimicavit. Postea cùm impar pugnæ solus Metellus putaretur, Cnæus Pompeius ad Hispanias missus est. Ita, duobus ducibus adversis, Sertorius fortunâ variâ sæpe pugnavit. Octavo demùm anno à suis occisus est, et finis ei bello datus per Cn. Pompeium adolescentem, et Quintum Metellum Pium; atque omnes propè Hispaniæ in ditionem Populi Romani redactæ sunt.

2. Ad Macedoniam missus est Appius Claudius post Consulatum. Levia prælia habuit contra varias gentes, quæ Rhodopam provinciam incolebant; atque ibi morbo mortuus est. Mis-

sus ei successor Cnæus Scribonius Curio post Consulatum: is Dardanos vicit, et usque ad Danubium penetravit, triumphumque meruit, et intra triennium finem bello dedit.

3. Ad Ciliciam et Pamphyliam missus est P. Servilius ex Consule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit, Lyciæ urbes clarissimas oppugnavit et cepit; in his, Phaselidem, Olympum, Corycum Ciliciæ. Isauros quoque aggressus, in deditionem redegit, atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Revertens triumphum accepit, et nomen Isaurici meruit.

4. Ad Illyricum missus est Cnæus Cosconius Proconsul: multam partem Dalmatiæ subegit, Salonas cepit; et, composito bello, Romam post biennium rediît.

5. Iisdem temporibus Consul Marcus Æmilius Lepidus, Catuli collega, bellum civile voluit commovere: intra tamen unam æstatem motus ejus oppressus est. Ita uno tempore multi simul triumphi fuerunt; Metelli, ex Hispaniâ; Pompeii, secundus ex Hispaniâ; Curionis, ex Macedoniâ; Servilii, ex Isauriâ.

6. Anno urbis conditæ sexcentesimo septuagesimo sexto [DCLXXVI], L. Licinio Lucullo et Marco Aurelio Cottâ, Consulibus, mortuus est Nicomedes, rex Bithyniæ, et per testamentum Populum Romanum fecit hæredem. Mithridates, pace ruptâ, Bithyniam et Asiam rursus

voluit invadere. Adversus eum ambo Consules missi, variam habuêre fortunam. Cotta, apud Chalcedonem victus ab eo acie, etiam intra oppidum coactus est, et obsessus. Sed cùm se inde Mithridates Cyzicum transtulisset, ut, Cyzico capto, totam Asiam invaderet, Lucullus ei, alter Consul, occurrit; ac dum Mithridates in obsidione Cyzici commoraretur, ipse eum à tergo obsedit, fameque consumpsit, et multis præliis vicit. Postremò Byzantium (quæ nunc Constantinopolis est,) fugavit. Navali quoque prælio duces ejus Lucullus oppressit. Ita unâ hyeme et æstate à Lucullo ad centum ferè millia hominum ex parte regis extincta sunt.

7. Anno urbis Romæ sexcentesimo septuagesimo octavo [DCLXXVIII] Macedoniam provinciam M. Licinius Lucullus accepit, consobrinus Luculli, qui contra Mithridatem bellum gerebat. Et in Italiâ novum bellum subitò commotum est. Octoginta [LXXX] enim et quatuor gladiatores, ducibus Spartaco, Chryso, et Œnomao, effracto Capuæ ludo, effugerunt; et per Italiam vagantes, penè non levius bellum in eâ, quàm Annibal moverat, paraverunt: nam multis ducibus, et duobus simul Romanorum Consulibus victis, sexaginta ferè millium armatorum exercitum congregaverunt; victique sunt in Apuliâ à M. Licinio Crasso Proconsule, et post multas calamitates Italiæ, tertio anno, bello huic finis imponitur.

8. Sexcentesimo octogesimo primo urbis conditæ anno, P. Cornelio Lentulo et Cnæo Aufidio Oreste, Consulibus, duo tantùm gravia bella in Imperio Romano erant, Mithridaticum et Macedonicum. Hæc duo Luculli agebant, L. Lucullus et M. Lucullus. L. ergo Lucullus post pugnam Cyzicenam, quâ vicerat Mithridatem, et navalem, quâ duces ejus oppresserat, persecutus est eum; et, receptâ Paphlagoniâ atque Bithyniâ, etiam regnum ejus invasit. Sinopen et Amisum, civitates Ponti nobilissimas, cepit: secundo prælio, apud Cabira civitatem, quò ingentes copias ex omni regno adduxerat Mithridates, cùm triginta [xxx] millia lectissima regis à quinque [v] Romanorum millibus vastata essent, Mithridates fugatus, et castra ejus direpta. Armenia quoque Minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen est Mithridates, post fugam, à Tigrane, Armeniæ rege; qui tum ingenti gloriâ imperabat. Persas sæpe vicerat, Mesopotamiam occupaverat, et Syriam, et Phœnices partem.

9. Ergo Lucullus, repetens hostem fugatum, etiam regnum Tigranis, qui Armeniis imperabat, ingressus est. Tigranocerta, civitatem Armeniæ nobilissimam, cepit; ipsum regem, cum sexcentis millibus sagittariorum et armatorum venientem, octodecim [xviii] millia militum habens, ita vicit, ut magnam partem Armeniorum deleverit. Inde Nisibin profectus, eam quoque civitatem, cum regis fratre, cepit. Sed

hi, quos in Ponto Lucullus reliquerat, cum exercitûs parte, ut regiones victas, etiam Romanos, tuerentur, negligenter se et avarè agentes, occasionem iterùm Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt, atque ita bellum renovatum est. Lucullo paranti, captâ Nisibi, contra Persas expeditionem, successor est missus.

10. Alter Lucullus, qui Macedoniam administrabat, Bessis Romanorum primus intulit bellum, atque eos ingenti prælio in Hæmo monte superavit: oppidum Uscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die, quo àggressus est, vicit: Cabylen cepit: usque ad Danubium penetravit. Inde multas super Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit, Calatin, Parthenopolin, Tomos, Istrum, Byziam omnem cepit; belloque confecto, Romam rediît: ambo tamen triumphaverunt; Lucullus, qui contra Mithridatem pugnaverat, majori gloriâ, cùm tantorum regnorum victor rediîsset.

11. Confecto bello Macedonico, manente Mithridatico, quod, recedente Lucullo, rex collectis auxiliis reparaverat, bellum Creticum ortum est: ad id missus Cæcilius Metellus, ingentibus præliis intra triennium omnem provinciam cepit, appellatusque est Creticus; atque ex insulâ triumphavit. Quo tempore Lybia quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit; in quâ inclytæ civitates erant, Berenice, Ptolemaïs, et Cyrene.

12. Dum hæc geruntur, piratæ omnia maria infestabant; ita ut navigatio Romanis, toto orbe victoribus, sola tuta non esset. Quare id bellum Cnæo Pompeio decretum est; quod intra paucos menses ingenti felicitate et celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem, et Tigranem: quo suscepto, Mithridatem, in Armeniâ Minore, nocturno prælio vicit, castra diripuit; quadraginta [XL] millibus ejus occisis, viginti [XX] tantùm de exercitu suo perdidit, et duos Centuriones. Mithridates cum uxore fugit, et duobus comitibus; neque multò pòst, cùm in suos sæviret, Pharnacis, filii sui, seditione, apud milites ad mortem coactus, venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates: periît autem apud Bosphorum, vir ingentis industriæ consiliique. Regnavit annos sexaginta [LX]: vixit septuaginta duos [LXXII]: contra Romanos bellum habuit annos quadraginta [XL].

13. Tigrani deinde Pompeius bellum intulit; ille se ei dedidit, et in castra Pompeii sexto decimo [XVI] milliario ab Artaxatâ venit; ac diadema suum, cùm procubuisset ad genua Pompeii, in manibus ejus collocavit; quod ei Pompeius reposuit, honorificèque eum habitum, regni tamen parte mulctavit, et grandi pecuniâ: adempta est ei Syria, Phœnice, Sophene: sex millia præterea talentorum argenti, quæ Populo Romano daret, quia bellum sine causâ Romanis commovisset.

14. Pompeius mox etiam Albanis bellum intulit, et eorum regem Orodem ter vicit: postremò per epistolas et munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. Iberiæ quoque regem Arthacem vicit acie, et in deditionem accepit. Armeniam Minorem Deiotaro, Galatiæ regi, donavit, quia socius belli Mithridatici fuerat: Attalo et Philæmeni Paphlagoniam reddidit; Aristarchum Colchis regem imposuit. Mox Ituræos et Arabes vicit; et cùm venisset in Syriam, Seleuciam, vicinam Antiochiæ civitatem, libertate donavit, eò quòd regem Tigranem non recepisset. Antiochensibus obsides reddidit; aliquantum agrorum Daphnensibus dedit, quo lucus ibi spatiosior fieret; delectatus amœnitate loci, et aquarum abundantiâ. Inde ad Judæam transgressus, Hierosolymam, caput gentis, tertio mense cepit; duodecim [XII] millibus Judæorum occisis, cæteris in fidem acceptis. His gestis, in Asiam se recepit, et finem antiquissimo bello dedit.

15. Marco Tullio Cicerone, Caio Antonio, Consulibus, anno ab urbe conditâ sexcentesimo octogesimo nono [DCLXXXIX], Lucius Sergius Catilina, nobilissimi generis vir, sed ingenii pravissimi, ad delendam patriam conjuravit, cum quibusdam claris quidem, sed audacibus viris. A Cicerone urbe expulsus est: socii ejus deprehensi, in carcere strangulati sunt. Ab Antonio, altero Consule, Catilina ipse in prælio victus est, et interfectus.

16. Sexcentesimo nonagesimo [DCXC] anno ab urbe conditâ, D. Junio Silano et L. Murænâ, Consulibus, Metellus de Cretâ triumphavit: Pompeius de bello Piratico et Mithridatico. Nulla unquam triumphi pompa similis fuit: ducti sunt ante ejus currum filius Mithridatis, filius Tigranis, Aristobulus, rex Judæorum; prælata ingens pecunia, auri atque argenti infinitum pondus. Hoc tempore nullum per orbem terrarum grave bellum erat.

17. Anno urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo tertio [DCXCIII] Caius Julius Cæsar, qui postea imperavit, cum L. Bibulo, Consul est factus. Decreta est ei Gallia, et Illyricum, cum legionibus decem. Is primò vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur; deinde, vincendo per bella gravissima, usque ad Oceanum Britannicum processit. Domuit autem annis ferè novem [IX] omnem Galliam, quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, et Oceanum est, et circuitu patet ad bis tricies centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit, quibus, ante eum, ne nomen quidem Romanorum cognitum erat: et eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliæ autem, tributi nomine, annuum imperavit sestertium quadringenties; Germanosque trans Rhenum aggressus, immanissimis præliis vicit. Inter tot successus, ter malè pugnavit: apud Arvernos semel præsens, et absens in Germaniâ bis: nam legati ejus duo, Titurius et Aurunculeius, per insidias cæsi sunt.

18. Circa eadem tempora, anno urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo septimo [DCXCVII], Marcus Licinius Crassus, collega Cnæi Pompeii Magni, in Consulatu secundo, contra Parthos missus est; et cùm circa Carras contra omina et auspicia dimicâsset, à Surenâ, Orodis regis duce, victus, ad postremum interfectus est, cum filio, clarissimo et præstantissimo juvene. Reliquiæ exercitûs per C. Cassium Quæstorem servatæ sunt; qui, singulari animo, perditas res tantâ virtute restituit, ut Persas, rediens trans Euphratem, crebris præliis vinceret.

19. Hinc jam bellum Civile successit, exsecrandum et lacrymabile; quo, præter calamitates, quæ in præliis acciderunt, etiam Romani nominis fortuna mutata est. Cæsar enim, rediens è Galliâ victor, cœpit deposcere alterum Consulatum; atque, cùm sine dubietate aliquâ deferretur, contradictum est à Marcello Consule, à Bibulo, à Pompeio, à Catone; jussusque dimissis exercitibus ad urbem redire: propter quam injuriam, ab Arimino, ubi milites congregatos habebat, adversùm patriam cum exercitu venit. Consules cum Pompeio, senatusque omnis, atque universa nobilitas ex urbe fugit, et in Græciam transivit; apud Epirum, Macedoniam, Achaiam, Pompeio duce, Senatus contra Cæsarem bellum paravit.

20. Cæsar, vacuam urbem ingressus, Dictatorem se fecit, inde Hispanias petiît. Ibi Pom-

peii exercitus validissimos et fortissimos, cum tribus ducibus, L. Afranio, M. Petreio, M. Varrone, superavit. Inde reversus, in Græciam transivit; adversùm Pompeium dimicavit; primo prælio victus est, et fugatus: evasit tamen, quia, nocte interveniente, Pompeius sequi noluit; dixitque Cæsar, 'Nec Pompeium scire 'vincere, et illo tantùm die se potuisse superari.' Deinde in Thessaliâ apud Palæopharsalum, productis utrinque ingentibus copiis, dimicaverunt. Pompeii acies habuit quadraginta [XL] millia peditum, equitum in sinistro cornu septem [VII] millia, in dextro quingenta [D]; præterea totius Orientis auxilia; totamque nobilitatem, innumeros Senatores, Prætorios, Consulares, et qui magnorum jam populorum victores fuissent. Cæsar in acie suâ habuit peditum non integra triginta [XXX] millia, equites mille.

21. Nunquam adhuc Romanæ copiæ in unum, neque majores, neque melioribus ducibus, convenerant, totum terrarum orbem facilè subacturæ, si contra Barbaros ducerentur: pugnatum tamen est ingenti contentione; victusque ad postremum Pompeius, et castra ejus direpta sunt: ipse fugatus Alexandriam petiît, ut à rege Ægypti, cui tutor à Senatu datus fuerat, propter juvenilem ejus ætatem, acciperet auxilia; qui, fortunam magis quàm amicitiam sequutus, occîdit Pompeium, caput ejus et annulum Cæsari misit: quo conspecto, Cæsar etiam lacrymas fudisse dicitur, tanti viri intuens caput, et generi quondam sui.

22. Mox Cæsar Alexandriam venit; ipsi quoque Ptolemæus parare voluit insidias; quâ causâ regi bellum illatum est; victus in Nilo periît, inventumque est corpus ejus cum loricâ aureâ. Cæsar, Alexandriâ potitus, regnum Cleopatræ dedit, Ptolemæi sorori, cum quâ consuetudinem stupri habuerat. Rediens inde Cæsar, Pharnacem, Mithridatis Magni filium, qui Pompeio in auxilium apud Thessaliam fuerat, rebellantem in Ponto, et multas Populi Romani provincias occupantem, vicit acie; postea ad mortem coëgit.

23. Inde Romam regressus, tertiò se Consulem fecit cum M. Æmilio Lepido, qui ei Magister equitum Dictatori ante annum fuerat. Inde in Africam profectus est, ubi infinita nobilitas cum Jubâ, Mauritaniæ rege, bellum reparaverat. Duces autem Romani erant, P. Cornelius Scipio, ex genere antiquissimo Scipionis Africani, (hic etiam socer Magni Pompeii fuerat:) M. Petreius, Q. Varus, M. Porcius Cato, L. Cornelius Faustus, Syllæ Dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas dimicationes, victor fuit Cæsar. Cato, Scipio, Petreius, Juba, ipsi se occiderunt. Faustus, Pompeii gener, à Cæsare interfectus est.

24. Post annum Cæsar, Romam regressus, quartùm se Consulem fecit; et statim ad Hispanias est profectus; ubi Pompeii filii, Cnæus et Sextus, ingens bellum reparaverant. Multa prælia fuerunt: ultimum prælium, apud Mundam

civitatem, in quo adeò Cæsar penè victus est, ut, fugientibus suis, se voluerit occidere; ne, post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentium, natus annos sex et quinquaginta, veniret. Denique, reparatis suis, vicit; et Pompeii filius major occisus est, minor fugit.

25. Inde Cæsar, bellis civilibus toto orbe compositis, Romam rediît: agere insolentiùs cœpit, et contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cùm ergo et honores ex suâ voluntate præstaret, qui à Populo antea deferebantur, nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia ac penè tyrannica faceret, conjuratum est in eum à sexaginta [LX] vel ampliùs Senatoribus Equitibusque Romanis. Præcipui fuerunt inter conjuratos duo Bruti, (ex eo genere Bruti, qui primus Romæ Consul est factus, et reges expulerat,) C. Cassius, et Servilius Casca. Ergo Cæsar, cùm Senatus die quâdam inter cæteros venisset ad curiam, tribus et viginti vulneribus confossus est.

EUTROPII

LIBER SEPTIMUS.

1. ANNO urbis septingentesimo [DCC] ferè ac nono [IX], interfecto Cæsare, bella civilia reparata sunt; percussoribus enim Cæsaris Senatus favebat: Antonius Consul, partium Cæsaris, civili bello opprimere eos conabatur. Ergo turbatâ Republicâ, multa Antonius scelera committens, à Senatu hostis judicatus est; missi ad eum persequendum duo Consules, Pansa et Hirtius, et Octavianus, adolescens annos octodecim [XVIII] natus, Cæsaris nepos, quem ille testamento hæredem reliquerat, et nomen suum ferre jusserat. Hic est, qui postea Augustus est dictus, et rerum potitus. Quare, profecti contra Antonium tres duces, vicerunt eum. Evenit tamen, ut victores Consules ambo morirentur; quare tres exercitus uni Cæsari paruerunt.

2. Fugatus Antonius, amisso exercitu, confugit ad Lepidum, qui Cæsari Magister equitum fuerat, et tum copias militum grandes habebat; à quo susceptus est. Mox Lepido operam dante, Cæsar cum Antonio pacem fecit; et quasi vindicaturus patris sui mortem, à quo per testamentum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus est; extorsitque, ut sibi vigesimo [XX] anno Consulatus daretur. Senatum

proscripsit cum Antonio et Lepido, et Rempublicam armis tenere cœpit: per hos etiam Cicero orator occisus est, multique alii nobiles.

3. Interea Brutus et Cassius, interfectores Cæsaris, ingens bellum moverunt: erant enim per Macedoniam et Orientem multi exercitus, quos occupaverunt. Profecti sunt igitur contra eos Cæsar Octavianus Augustus et M. Antonius, (remanserat enim ad defendendam Italiam Lepidus,) apud Philippos, Macedoniæ urbem, contra eos pugnaverunt. Primo prælio victi sunt Antonius et Cæsar; periît tamen dux nobilitatis Cassius: secundo, Brutus et infinita nobilitas, quæ cum illis bellum gesserat: ac sic inter eos divisa est Respublica; ut Augustus Hispanias, Gallias, Italiam teneret; Antonius Asiam, Pontum, Orientem. Sed intra Italiam L. Antonius Consul bellum civile commovit, frater ejus, qui cum Cæsare contra Brutum et Cassium dimicaverat: is apud Perusiam, Tusciæ civitatem, victus et captus est, neque occisus.

4. Interim à Sexto Pompeio, Cnæi Pompeii Magni filio, ingens bellum in Siciliâ commotum est; his, qui superfuerant ex partibus Bruti Cassiique, ad eum confluentibus. Bellatum per Cæsarem Augustum Octavianum et M. Antonium adversus Sextum Pompeium: pax postremò convenit.

5. Eo tempore M. Agrippa in Aquitaniâ rem prosperè gessit; et L. Ventidius Bassus, irrum-

pentes in Syriam, Persas tribus præliis vicit. Pacorum, regis Orodis filium, interfecit, eo ipso die, quo olim Orodes, Persarum rex, per ducem Surenam, Crassum occiderat. Hic primus de Parthis justissimum triumphum Romæ egit.

6. Interim Pompeius pacem rupit; et navali prælio victus, fugiens ad Asiam, interfectus est. Antonius, qui Asiam et Orientem tenebat, repudiatâ sorore Cæsaris Augusti Octaviani, Cleopatram, reginam Ægypti, duxit uxorem. Contra Persas ipse etiam pugnavit: primis eos præliis vicit; regrediens tamen fame et pestilentiâ laboravit; et cùm instarent Parthi fugienti, ipse pro victo recessit.

7. Hic quoque ingens bellum civile commovit, cogente uxore Cleopatrâ, reginâ Ægypti; dum cupiditate muliebri optat etiam in urbe regnare. Victus est ab Augusto navali pugnâ clarâ et illustri apud Actium, qui locus in Epiro est; ex quâ fugit in Ægyptum, et, desperatis rebus, cùm omnes ad Augustum transîrent, ipse se interemit. Cleopatra sibi aspidem admisit, et veneno ejus extincta est. Ægyptus per Octavianum Augustum Imperio Romano adjecta est; Præpositusque ejus factus est Cnæus Cornelius Gallus: hunc primum Ægyptus Romanum judicem habuit.

8. Ita bellis toto orbe confectis, Octavianus Augustus Romam redîit duodecimo [XII] anno postquam Consul fuerat. Ex eo Rempublicam

per quadraginta-quatuor [XLIV] annos solus obtinuit; antè enim duodecim [XII] annis cum Antonio et Lepido tenuerat. Ita, ab initio principatûs ejus usque ad finem, quinquaginta-sex [LVI] anni fuerunt. Obiît autem octogesimo-sexto [LXXXVI] anno, morte communi, in oppido Campaniæ Atellâ. Romæ in Campo Martio sepelitur; vir, qui non immeritò ex maximâ parte Deo similis est putatus; neque enim facilè ullus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior. Quadraginta-quatuor [XLIV] annos, quibus solus gessit imperium, civilissimè vixit; in cunctos liberalissimus; in amicos fidissimus; quos tantis evexit honoribus, ut penè æquaret fastigio suo.

9. Nullo tempore ante eum res Romana magis floruit; nam, exceptis civilibus bellis, in quibus invictus fuit, Romano adjecit imperio Ægyptum, Cantabriam, Dalmatiam, sæpe antè victam, sed penitùs tunc subactam; Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, Rhætiam, Vindelicos et Salassos in Alpibus, omnes Ponti maritimas civitates; in his nobilissimas, Bosphorum et Panticapæon. Vicit autem præliis Dacos; Germanorum ingentes copias cecîdit; ipsos quoque trans Albim fluvium submovit, qui in Barbarico longè ultra Rhenum est: hoc tamen bellum per Drusum, privignum suum, administravit; sicut per Tiberium, privignum alterum, Pannonicum; quo bello trecenta [CCC] millia captivorum ex Germaniâ transtulit, et super ripam Rheni in

Galliâ collocavit. Armeniam à Parthis recepit: obsides, quod nulli antea, Persæ ei dederunt: reddiderunt etiam signa Romana, quæ Crasso victo ademerant.

10. Scythæ et Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera et legatos ad eum miserunt. Galatia quoque sub hôc provincia facta est, cùm antea regnum fuisset; primusque eam M. Lollius pro Prætore administravit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros fuit, ut reges, Populi Romani amici, in honorem ejus conderent civitates, quas Cæsareas nominarent; sicut in Mauritaniâ à rege Jubâ, et in Palæstinâ, quæ nunc est urbs clarissima. Multi autem reges ex regnis suis venerunt, et habitu Romano, togati scilicet, ad vehiculum vel equum ipsius cucurrerunt. Moriens Divus appellatus est. Rempublicam beatissimam Tiberio successori reliquit; qui privignus ejus, mox gener, postremò adoptione filius fuerat.

11. Tiberius ingenti socordiâ imperium gessit, gravi crudelitate, scelestâ avaritiâ, turpi libidine: nam nusquam ipse pugnavit; bella per legatos suos gessit: quosdam reges, ad se per blanditias evocatos, nunquam remisit; in queis Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in provinciæ formam redegit, et maximam civitatem appellari suo nomine jussit; quæ nunc Cæsarea dicitur, cùm Mazaca antea vocaretur. Hic tertio et vigesimo imperii anno, ætatis octo-

gesimo tertio [LXXXIII], ingenti omnium gaudio, mortuus est in Campaniâ.

12. Successit ei Caius Cæsar, cognomento Caligula, Drusi, privigni Augusti, et ipsius Tiberii, nepos; sceleratissimus ac funestissimus, et qui etiam Tiberii dedecora purgaverit. Bellum contra Germanos suscepit; et ingressus Sueviam, nihil strenuè fecit. Stupra sororibus intulit, ex unâ etiam natam filiam cognovit. Cùm adversum cunctos ingenti avaritiâ, libidine, crudelitate sæviret, interfectus in palatio est, anno ætatis suæ trigesimo nono [XXXIX], imperii tertio [III], mense decimo [X], dieque octavo [VIII].

13. Post hunc Claudius fuit, patruus Caligulæ, Drusi, qui apud Moguntiacum monumentum habet, filius; cujus et Caligula nepos erat. Hic mediè imperavit, multa gerens tranquillè atque moderatè, quædam crudeliter atque insulsè. Britanniæ intulit bellum, quam nullus Romanorum post Julium Cæsarem attigerat; eâque devictâ per Cnæum Sentium et Aulum Plautium, illustres et nobiles viros, triumphum celebrem egit. Quasdam insulas etiam ultra Britanniam, in Oceano positas, Romano imperio addidit, quæ appellantur Orcades; filioque suo Britannici nomen imposuit. Tam civilis autem circa quosdam amicos exstitit, ut etiam Plautium, nobilem virum, qui in expeditione Britannicâ multa ac egregia fecerat, triumphantem

ipse prosequeretur, et conscendenti Capitolium lævus incederet. Is vixit annos sexaginta quatuor [LXIV], imperavit quatuordecim [XIV]: post mortem consecratus est, Divusque appellatus.

14. Successit huic Nero, Caligulæ, avunculo suo, simillimus; qui Imperium Romanum et deformavit et diminuit: inusitatæ luxuriæ sumptuumque, ut qui, exemplo Caii Caligulæ, calidis et frigidis se lavaret unguentis, retibus aureis piscaretur, quæ blatteis funibus extrahebat. Infinitam partem Senatûs interfecit; bonis omnibus hostis fuit: ad postremum, se tanto dedecore prostituit, ut saltaret et cantaret in scenâ, citharædico habitu et tragico. Parricidia multa commisit, fratre, uxore, matre interfectis: urbem Romam incendit, ut spectaculi ejus imaginem cerneret, quasi olim Troja capta arserat. In re militari nihil omninò ausus, Britanniam penè amisit. Nam duo sub hoc nobilissima oppida capta illic atque eversa sunt: Armeniam Parthi sustulerunt, legionesque Romanas sub jugum miserunt. Duæ tamen provinciæ sub eo factæ sunt;—Pontus Polemoniacus, concedente rege Polemone; et Alpes, Cottio rege defuncto.

15. Propter hæc Romanæ urbi execrabilis, ab omnibus simul destitutus, et à Senatu hostis judicatus, quum quæreretur ad pœnam (quæ pœna erat talis, ut nudus per publicum ductus, furcâ capiti ejus insertâ, virgis usque ad mortem cæderetur, atque ita præcipitaretur de saxo:) è

palatio fugit, et in suburbano se liberti sui, quod est inter Salariam et Numentanam viam, ad quartum urbis milliarium, interfecit. Is ædificavit Romæ thermas, quæ antè Neronianæ dictæ, nunc Alexandrinæ appellantur. Obiît trigesimo et altero ætatis anno, imperii decimo quarto [xiv], atque in eo omnis familia Augusti consumpta est.

16. Huic Sergius Galba successit, antiquissimæ nobilitatis Senator, cùm septuagesimum tertium [lxxiii] annum ageret ætatis: ab Hispanis et Gallis Imperator electus, mox ab universo exercitu libenter acceptus est. Nam privata ejus vita insignis fuerat militaribus et civilibus rebus; sæpe Consul, sæpe Proconsul, frequenter dux in gravissimis bellis. Hujus breve imperium fuit, et quod bona haberet exordia, nisi ad severitatem propensior videretur. Insidiis tamen Othonis occisus est, imperii mense septimo [vii], in foro Romæ, sepultusque in hortis suis, qui sunt Aureliâ viâ, non longè ab urbe Româ.

17. Otho, occiso Galbâ, invasit imperium; materno genere nobilior quàm paterno, neutro tamen obscuro: in privatâ vitâ mollis; in imperio documentum sui non potuit ostendere. Nam cùm iisdem temporibus, quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius factus esset à Germaniacis exercitibus Imperator, bello contra eum suscepto, cùm apud Bebriacum in Italiâ

levi prælio victus esset; ingentes tamen copias haberet, sponte semetipsum occîdit, petentibus militibus, ne tam citò de belli desperaret eventu, cùm tanti se non esse dixisset, ut propter eum civile bellum commoveretur. Voluntariâ morte obiît trigesimo et octavo [XXXVIII] ætatis anno, nonagesimo et quinto [XCV] imperii die.

18. Dein Vitellius imperio potitus est, familiâ honoratâ magis quàm nobili; nam pater ejus non admodum clarè natus, tres tamen ordinarios gesserat Consulatus. Hic cum multo dedecore imperavit, et gravi sævitiâ notabilis, præcipuè ingluvie et voracitate; quippe cùm de die sæpe quartò vel quintò feratur epulatus. Notissima certè cœna memoriæ mandata est, quam ei Vitellius frater exhibuit; in quâ, super cæteros sumptus, duo millia piscium, septem avium millia, apposita traduntur. Hic, cùm Neroni similis esse vellet, atque id adeò præ se ferret, ut etiam exequias Neronis, quæ humiliter sepultæ fuerant, honoraret, à Vespasiani ducibus occisus est, interfecto priùs Sabino, Vespasiani Imperatoris fratre, quem cum Capitolio incendit. Interfectus autem, et cum magno dedecore tractus per urbem Romam publicè, nudus, erectâ comâ et capite, subjecto ad mentum gladio, stercore in vultum et pectus ab omnibus obviis appetitus; postremò jugulatus, et in Tiberim dejectus, etiam communi caruit sepulturâ. Periît autem ætatis anno septimo et quinquagesimo [LVII], imperii mense octavo [VIII] et die uno.

19. Vespasianus huic successit, factus apud Palæstinam Imperator; princeps obscurè quidem natus, sed optimis comparandus, privatâ vitâ illustris; ut qui à Claudio in Germaniam, deinde in Britanniam missus, tricies et bis cum hoste conflixerit; duas validissimas gentes, viginti [xx] oppida, insulam Vectam, Britanniæ proximam, Imperio Romano adjecerit. Romæ se in imperio moderatissimè gessit: pecuniæ tamen avidior fuit, ita ut eam nulli injustè auferret; quam cum omni diligentiæ provisione colligeret, tamen studiosissimè largiebatur, præcipuè indigentibus; nec facilè ante eum cujusquam principis vel major est liberalitas comperta, vel justior: placidissimæ bonitatis, ut qui majestatis quoque contra se reos non facilè puniret ultra exilii pœnam. Sub hôc Judæa Romano accessit imperio, et Hierosolyma, quæ fuit urbs clarissima Palæstinæ. Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, quæ liberæ ante hoc tempus fuerant; item Thraciam, Ciliciam Tracheam, Comagenem, quæ sub regibus amicis, in Provinciarum formam redegit.

20. Offensarum et inimicitiarum immemor fuit, convicia, à causidicis et philosophis in se dicta, leniter tulit; diligens tamen coërcitor disciplinæ militaris. Hic cum Tito filio de Hierosolymis triumphavit. Per hæc cùm Senatui et Populo, postremò cunctis amabilis ac jucundus esset, profluvio ventris extinctus est in villâ propriâ, circa Sabinos, annum ætatis agens sex-

agesimum nonum [LXIX], imperii nonum [IX] et diem septimum [VII]; atque inter Divos relatus est. Genituram filiorum ita cognitam habuit, ut cùm multæ contra eum conjurationes fierent, quas patefactas ingenti dissimulatione contempsit, in Senatu dixerit, 'Aut filios sibi 'successuros, aut neminem.'

21. Huic Titus filius successit, qui et ipse Vespasianus est dictus; vir omnium virtutum genere mirabilis, adeò ut amor et deliciæ humani generis diceretur; facundissimus, bellicosissimus, moderatissimus: causas Latinè egit; poëmata et tragœdias Græcè composuit. In oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans, duodecim [XII] propugnatores duodecim [XII] sagittarum ictibus confixit. Romæ tantæ civilitatis in imperio fuit, ut nullum omninò puniret; convictos adversum sese conjurationis ita dimiserit, ut in eâdem familiaritate, quâ antea, habuerit. Facilitatis tantæ fuit, et liberalitatis, ut nulli quidquam negaret; et cùm ab amicis reprehenderetur, respondit, 'Nullum tristem de'bere ab Imperatore discedere.' Propterea cùm quâdam die in cœnâ recordatus fuisset, nihil se illo die cuiquam præstitisse, dixit, 'O amici, 'hodiè diem perdidi.' Hic Romæ amphitheatrum ædificavit, et quinque millia ferarum in dedicatione ejus occîdit.

22. Per hæc inusitato favore dilectus, morbo periît, in eâ quâ pater villâ, post biennium, menses octo, dies viginti [XX], quàm Imperator

erat factus, ætatis anno altero et quadragesimo [XLI]. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propriâ doluerint orbitate. Senatus, obitu ipsius circa vesperam nuntiato, nocte irrupit in Curiam, et tantas ei mortuo gratias laudesque congessit, quantas nec vivo unquam egerat, nec præsenti. Inter Divos relatus est.

23. Domitianus mox accepit imperium, frater ipsius junior; Neroni, aut Caligulæ, aut Tiberio similior, quàm patri vel fratri suo: primis tamen annis moderatus in imperio fuit; mox ad ingentia vitia progressus libidinis, iracundiæ, crudelitatis, avaritiæ, tantum in se odium concitavit, ut merita patris et fratris aboleret. Interfecit nobilissimos ex Senatu. Dominum se et Deum primus appellari jussit: nullam sibi nisi auream et argenteam statuam in Capitolio poni passus est: consobrinos suos interfecit: superbia quoque in eo execrabilis fuit.

24. Expeditiones quatuor habuit: unam adversum Sarmatas, alteram adversum Cattos, duas adversum Dacos. De Dacis Cattisque duplicem quidem triumphum egit; de Sarmatis solam lauream usurpavit. Multas quidem calamitates iisdem bellis passus est; nam in Sarmatiâ legiones ejus cum duce interfectæ; et à Dacis Appius Sabinus, Consularis, et Cornelius Fuscus, Præfectus Prætorio, cum magnis exercitibus, occisi sunt. Romæ quoque multa opera fecit: in his Capitolium et Forum Transitorium,

Odeum, Porticus, Isium ac Serapium, et Stadium. Verùm cùm ob scelera universis exosus esse cœpisset, interfectus est suorum conjuratione in palatio, anno ætatis quadragesimo quinto [XLV], imperii quinto decimo [XV]. Funus ejus cum ingenti dedecore per Vespillones exportatum, ignobiliter est sepultum.

SEX. AUR. VICTORIS

DE

VIRIS ILLUSTRIBUS

URBIS ROMÆ

LIBER.

Ammianus Lib. xxi. hæc de VICTORE scribit, sub Constantio et Juliano Impp.

Imperator revertitur Næssum, copiosum Oppidum, quo inde expeditè omnia disponeret suis utilitatibus profutura; ubi Victorem apud Sirmium visum, Scriptorem Historicum, exindeque venire præceptum, Pannoniæ Secundæ Consularem præfecit, et honoravit Æneâ statuâ, Virum sobrietatis gratiâ multilaudum, multò pòst Urbi præfectum.

SEX. AUR. VICTORIS

DE

VIRIS ILLUSTRIBUS

URBIS ROMÆ

LIBER.

CAP. I.

Proca, Rex Albanorum.

PROCA, rex Albanorum, Amulium et Numitorem filios habuit, quibus regnum annuis vicibus habendum reliquit, et ut alternis imperarent; sed Amulius fratri imperium non dedit; et, ut eum sobole privaret, Rheam Silviam, filiam ejus, Vestæ sacerdotio præfecit, ut virginitate perpetuâ teneretur; quæ, à Marte compressa, Romulum et Remum edidit. Amulius ipsam in vincula compegit, parvulos in Tiberim abjecit; quos aqua in sicco reliquit. Ad vagitum lupa accurrit, eosque uberibus suis aluit. Mox Faustulus pastor collectos Accæ Laurentiæ conjugi educandos dedit. Qui postea, Amulio interfecto, Numitori avo regnum restituerunt: ipsi pastoribus adunatis civitatem condi-

derunt; quam Romulus augurio victor (quòd ipse duodecim, Remus sex vultures viderat,) Romam vocavit: et, ut eam priùs legibus quàm mœnibus muniret, edixit, ne quis vallum transiliret; quod Remus irridens, transilivit, et à Fabio Celere centurione rutro fertur occisus.

Romulus, Romanorum Rex I.

Romulus asylum convenis patefecit, et magno exercitu facto, cùm videret conjugia deesse, per legatos à finitimis civitatibus petiît. Quibus negatis, ludos Consualia simulavit; ad quos cùm utriusque sexûs multitudo venisset, dato suis signo, virgines raptæ sunt. Cùm fœminas ergo finitimorum Romani rapuissent, primi Cæninenses contra eos bellum sumpserunt. Adversus quos Romulus processit, et exercitum eorum, ac ducem Acronem singulari prælio devicit. Spolia opima Jovi Feretrio in Capitolio consecravit. Antemnates, Crustumini, Fidenates, Veientes, Sabini etiam, ob raptas bellum adversus Romanos sumpserunt. Et cùm Romæ appropinquarent, Tarpejam virginem nacti, quæ aquæ, causâ sacrorum, hauriendæ descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum in Capitolium perduxisset. Illa petiît quod illi in sinistris manibus gerebant, videlicet annulos et armillas; quibus dolosè repromissis, Sabinos in arcem perduxit, ubi Tatius scutis eam obrui præcepit, nam et ea in

lævis habuerunt. Romulus adversus Tatium, qui montem Tarpejum tenebat, processit, et in eo loco, ubi nunc Romanum forum est, pugnam conseruit: ibi Hostus Hostilius fortissimè dimicans cecidit; cujus interitu consternati Romani, fugere cœperunt. Tunc Romulus Jovi Statori ædem vovit, et exercitus, seu fortè seu divinitùs, restitit. Tunc raptæ in medium processerunt; et hinc patres, inde conjuges deprecatæ, pacem conciliârunt. Romulus fœdus percussit, et Sabinos in urbem recepit: populum à Curibus, oppido Sabinorum, Quirites vocavit. Tres Equitum centurias instituit, quas à suo nomine Ramnenses, à Tito Tatio Tatienses, à Lucumone Luceres, appellavit. Plebem in triginta curias distribuit, easque raptarum nominibus appellavit. Cùm ad Capræ paludem exercitum lustraret, nusquam comparuit: unde inter Patres et Populum seditione ortâ, Julius Proculus, vir nobilis, in concionem processit, et jurejurando firmavit, Romulum à se in colle Quirinali visum augustiore formâ, cùm ad Deos abiret; eundemque præcipere, ut seditionibus abstinerent, virtutem colerent; futurum ut omnium gentium domini exsisterent. Hujus auctoritati creditum est: ædes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro Deo cultus, et Quirinus est appellatus.

Numa Pompilius, Romanorum Rex II.

Post consecrationem Romuli, cùm diu interregnum esset, et seditiones orirentur, Numa Pompilius, Pomponis filius, Curibus oppido Sabinorum accitus, cùm, addicentibus avibus, Romam venisset, ut populum ferum religione molliret, sacra plurima instituit; ædem Vestæ fecit, virgines Vestales legit; Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem; Salios, Martis sacerdotes, quorum primus Præsul vocatur, duodecim instituit: Pontificem Maximum creavit. Portas Jano Gemino ædificavit. Annum in duodecim menses distribuit, additis Januario et Februario; leges quoque plurimas et utiles tulit: omnia quæ gerebat, jussu Egeriæ nymphæ, uxoris suæ, se facere simulans. Ob hanc tantam justitiam, bellum ei nemo intulit. Morbo solutus, in Janiculo sepultus est; ubi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata: qui libri, quia leves quasdam sacrorum causas continebant, ex auctoritate Patrum cremati sunt.

Tullus Hostilius, Romanorum Rex III.

Tullus Hostilius, quia bonam operam adversùm Sabinos navaverat, Rex creatus, bellum Albanis indixit, quod trigeminorum certatione finivit; et Albam, propter perfidiam ducis Metii Fufetii, diruit. Albanos Romam transire jussit.

Curiam Hostiliam constituit. Montem Cœlium Urbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacrificiis imitatur, Jovi Elicio litare non potuit; fulmine ictus cum regiâ conflagravit.

Horatii et Curiatii.

Quum inter Romanos et Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio et Fufetio, placuit rem paucorum certatione finire. Erant apud Romanos trigemini Horatii, tres apud Albanos Curiatii: quibus fœdere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt, tres Albanorum vulnerati. Unus Horatius, quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam simulavit, et singulos per intervalla, ut vulnerum dolor patiebatur, insequentes interfecit. Et cùm spoliis onustus rediret, sororem obviam habuit, quæ, viso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatiis erat, flere cœpit; frater eam occîdit. Quâ re apud Duumviros condemnatus, ad populum provocavit; ubi patris lacrymis condonatus, ab eo, expiandi gratiâ, sub tigillum missus, quod nunc quoque viæ suppositum, Sororium appellatur.

Metius Fufetius.

Metius Fufetius, dux Albanorum, cùm se invidiosum apud cives videret, quòd bellum solâ trigeminorum certatione finîsset, ut rem cor-

rigeret, Vejentes et Fidenates adversum Romanos incitavit. Ipse ab Tullo in auxilium arcessitus, aciem in collem subduxit, ut fortunam belli experiretur ac sequeretur. Quâ re Tullus intellectâ, magnâ voce ait, 'Suo illud jussu Metium facere.' Quâ re hostes territi, victique sunt. Posterâ die Metius, cùm ad gratulandum Tullo venisset, jussu ipsius quadrigis religatus, et in diversa distractus est.

Ancus Marcius, Romanorum Rex IV.

Ancus Marcius, Numæ Pompilii ex filiâ nepos, æquitate et religione avo similis, Latinos bello domuit: Aventinum et Janiculum montes Urbi addidit: nova mœnia oppido circumdedit. Silvas ad usum navium publicavit. Salinarum vectigal instituit. Carcerem primus ædificavit. Ostiam coloniam, maritimis commeatibus opportunam, in ostia Tiberis deduxit. Jus Feciale, quo legati ad res repetundas uterentur, ab Æquicolis transtulit; quod primus fertur Rhesus excogitâsse. His rebus intra paucos dies confectis, immaturâ morte præreptus, non potuit præstare, qualem promiserat, regem.

L. Tarquinius Priscus, Rom. Rex V.

Lucius Tarquinius Priscus, Damarati Corinthii filius, ejus, qui Cypseli tyrannidem fugiens,

in Etruriam commigravit: ipse Lucumo dictus, urbe Tarquiniis profectus, Romam petiît. Advenienti aquila pileum sustulit; et, cùm altè subvolâsset, reposuit. Tanaquil conjux, augurìorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tarquinius pecuniâ et industriâ dignitatem, atque etiam Anci regis familiaritatem consecutus est: à quo tutor liberis relictus, regnum intercepit, et ita administravit, quasi jure adeptus fuisset. Centum Patres in Curiam legit, qui Minorum Gentium sunt appellati. Equitum Centurias numero duplicavit; nomina mutare non potuit, Accii Navii auguris auctoritate deterritus, qui fidem artis suæ novaculâ et cote firmavit. Latinos bello domuit. Circum Maximum ædificavit. Ludos Magnos instituit. De Sabinis et Priscis Latinis triumphavit. Murum lapideum Urbi circumdedit. Filium tredecim annorum, quòd in prælio hostem percussisset, prætextâ et bullâ donavit; unde hæc ingenuorum puerorum insignia esse cœperunt. Pòst ab Anci liberis, immissis percussoribus, per dolum regiâ excitus, et interfectus est.

Servius Tullius, Romanorum Rex VI.

Servius Tullius, P. Corniculani et Ocrisiæ captivæ filius, cùm in domo Tarquinii Prisci educaretur, flammæ species caput ejus amplexa est. Hoc viso, Tanaquil summam ei dignitatem portendi intellexit, conjugi suasit, ut ita eum, ut

liberos suos, educaret. Cùmque adolevisset, gener à Tarquinio assumptus est. Et cùm rex occisus esset, Tanaquil, ex altiore loco ad populum despiciens, ait, 'Priscum Tarquinium, gravi quidem, sed non lethali vulnere accepto, petere ut interim, dum convalescit, Servio Tullio dicto audientes essent.' Servius Tullius quasi precariò regnare cœpit; sed rectè imperium administravit. Etruscos sæpè domuit: collem Quirinalem, et Viminalem, et Esquilias, Urbi addidit; aggerem, fossasque fecit. Populum in quatuor tribus distribuit, ac pòst plebi distribuit annonam: mensuras, pondera, classes, centuriasque constituit. Primus omnium Censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Latinorum populis persuasit, ut, exemplo eorum, qui Dianæ Ephesiæ ædem fecissent, et ipsi ædem Dianæ in Aventino ædificarent. Quo facto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata, et responsum somnio datum, eum populum summam imperii habiturum, cujus civis bovem illam immolâsset; Latinus bovem in Aventinum egit, et causam sacerdoti Romano exposuit. Ille callidus dixit, 'Priùs eum vivo flumine manus abluere debere.' Latinus dum ad Tiberim descendit, sacerdos bovem immolavit. Ita imperium civibus, sibi gloriam facto consilioque vindicavit.

Tullia.

Servius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram habens, cùm Tarquinii Prisci filios pari animo videret, ut omnium mentes morum diversitate leniret, ferocem miti, mitem feroci, in matrimonium dedit. Sed mites, seu forte seu fraude, perierunt; feroces morum similitudo conjunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tulliâ incitatus, advocato Senatu, regnum paternum repetere cœpit. Quâ re auditâ, Servius, dum ad Curiam properat, jussu Tarquinii gradibus dejectus, et domum refugiens, interfectus est. Tullia in Forum properavit, et prima conjugem regem salutavit, à quo jussa è turbâ decedere, cùm domum rediret, viso patris corpore, mulionem evitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit; unde vicus ille Sceleratus dictus est. Postea Tullia cum conjuge in exilium acta est.

Tarquinius Superbus, Rom. Rex VII.

Tarquinius Superbus cognomen moribus meruit. Occiso Servio Tullio, regnum scelestè occupavit: tamen bello strenuus, Latinos Sabinosque domuit; Suessam Pometiam Volscis eripuit; Gabios, per Sextum filium, simulato transfugio, in potestatem redegit; et ferias Latinas primus instituit. Locos in Circo, et Cloacam Maximam fecit, ubi totius populi viribus usus est;

undæ illæ fossæ Quiritium sunt dictæ. Cùm Capitolium inciperet, caput hominis invenit; unde cognitum est, eam urbem caput gentium futuram: et cùm in obsidio Ardeæ filius ejus Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exsilium actus, ad Porsennam, Etruriæ regem, confugit, cujus ope regnum retinere tentavit. Pulsus, Cumas concessit; ubi per summam ignominiam reliquum vitæ tempus exegit.

L. Tarquinius Collatinus, et Lucretia uxor.

Tarquinius Collatinus, sorore Tarquinii Superbi genitus, in contubernio juvenum regiorum Ardeæ erat; ubi cùm fortè in liberiore convivio conjugem suam unusquisque laudaret, placuit experiri. Itaque equis Romam petunt. Regias nurus in convivio et luxu deprehendunt, et inde Collatiam petunt: Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt; itaque ea pudicissima judicatur. Ad quam corrumpendam, Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediît, et jure propinquitatis in domum Collatini venit, et in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnavit. Illa, postero die, advocatis patre et conjuge, rem exposuit, et se cultro, quem veste texerat, occîdit. Illi in exitium regum conjurârunt; eorumque exsilio necem Lucretiæ vindicaverunt.

Junius Brutus, I Romanorum Consul.

L. Junius Brutus, sorore Tarquinii Superbi genitus, cùm eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob divitias et prudentiam fuerat ab avunculo occisus, stultitiam finxit, unde Brutus dictus. Juvenibus regiis Delphos euntibus, deridiçuli gratiâ comes adscitus, baculo sambuceo aurum infusum Deo donum tulit. Ubi responsum est, Eum Romæ summam potestatem habiturum, qui primus matrem oscularetur, ipse terram osculatus est. Deinde propter Lucretiæ stuprum, cum Tricipitino et Collatino in exitium regum conjuravit. Quibus in exsilium actis, primus Consul creatus, filios suos fratrisque, quòd cum Aquiliis et Vitelliis, ad recipiendum in Urbem Tarquinios conjuraverant, virgis cæsos securi percussit. Deinde in prælio, quod adversus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte, filio Tarquinii, congressus est, ubi ambo mutuis vulneribus ceciderunt. Hujus corpus in Foro positum, à collegâ laudatum, matronæ anno luxerunt.

Horatius Cocles.

Porsenna, rex Etruscorum, cùm Tarquinios in Urbem restituere tentaret, et primo impetu Janiculum cepisset, Horatius Cocles, illo cognomine, quòd in alio prælio oculum amiserat, pro

ponte Sublicio stetit, et aciem hostium solus sustinuit, donec pons à tergo interrumperetur, cum quo statim in Tiberim decidit, et armatus ad suos transnavit. Ob hoc ei tantum agri publicè datum est, quantum uno die circumarari potuisset: statua quoque ei in Vulcanali posita.

Mutius Scævola.

Cùm Porsenna rex Urbem obsideret, Mutius Cordus, vir Romanæ constantiæ, Senatum adiît, et veniam transfugiendi petiît, necem regis repromittens. Acceptâ potestate, in castra Porsennæ venit, ibique purpuratum, pro rege, deceptus, occîdit. Apprehensus, et ad regem pertractus, dexteram aris imposuit: hoc supplicii à reâ exigens, quòd in cæde peccâsset. Unde cùm misericordiâ regis abstraheretur, quasi beneficium referens, ait, 'Trecentos adversus eum sui similes conjurâsse.' Quâ re ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans Tiberim data, ab eo Mutia appellata. Statua quoque ei, honoris gratiâ, constituta est.

Clœlia virgo.

Porsenna Clœliam, virginem nobilem, inter obsides accepit; quæ, deceptis custodibus, noctu castris ejus egressa, equum quem sors dederat, arripuit, et Tiberim trajecit. A Porsennâ per legatos repetita, reddita est. Cujus ille virtutem

admiratus, cum quibus optâsset, in patriam redire, permisit: illa virgines puerosque elegit, quorum ætatem injuriæ obnoxiam sciebat. Huic statua equestris in Foro posita.

Fabii trecenti-sex.

Romani, cùm adversum Vejentes bellarent, eos sibi hostes familia Fabiorum privato nomine depoposcit, et profecti trecenti-sex, duce Fabio Consule, fuerunt. Cùm sæpe victores extitissent, apud Cremeram fluvium castra posuerunt. Vejentes ad dolos conversi, pecora ex adverso in conspectu illorum posuerunt; ad quæ progressi Fabii, in insidias delapsi, ad unum occisione perierunt. Dies, quo id factum est, inter nefastos relatus. Porta, quâ profecti fuerant, Scelerata est appellata. Unus ex eâ gente, propter impuberem ætatem, domi relictus, genus propagavit ad Q. Fabium Maximum, qui Annibalem morâ fregit, Cunctator ab obtrectatoribus dictus.

P. Valerius Poplicola.

Publius Valerius, Volusi filius, primùm de Vejentibus, iterùm de Sabinis, tertiò de utrisque gentibus, triumphavit. Hic, quia in locum Bruti collegæ Consulem non subrogaverat, et domum in Veliâ, tutissimo loco, habebat, in suspicionem regni affectati venit. Quo cognito,

apud populum questus, quòd de se tale aliquid timuissent, immisit qui domum suam diruerent. Secures etiam fascibus dempsit, eosque in populi concione submisit. Legem de provocatione à magistratibus ad populum tulit: hinc Poplicola dictus. Qui cùm quater Consul diem obiîsset, adeò pauper exstitit, ut, collectis à populo nummis, publicè sepultus sit, et annuo matronarum luctu honoratus.

A. Posthumius.

Tarquinius ejectus ad Mamilium Tusculanum, generum suum, confugit: qui cùm Latio concitato Romanos graviter urgeret, A. Posthumius Dictator dictus, apud Regilli lacum cum hostibus conflixit. Ubi cùm victoria nutaret, Magister Equitum equis frenos detrahi jussit, ut irrevocabili impetu ferrentur; ubi et aciem Latinorum fuderunt, et castra ceperunt. Sed inter eos duo juvenes candidis equis insigni virtute apparuerunt, quos Dictator quæsitos, ut dignis muneribus honoraret, non reperit: Castorem et Pollucem ratus, ædem communi titulo dedicavit.

L. Quinctius Cincinnatus.

Lucius Quinctius Cincinnatus filium Cæsonem petulantissimum abdicavit; qui et à Censoribus notatus, ad Volscos et Sabinos confugit;

qui, duce Clœlio Graccho, bellum adversum Romanos gerebant, et Q. Minucium Consulem in Algido monte cum exercitu obsidebant. Quinctius Dictator dictus; ad quem missi legati, nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt; qui insignibus sumptis Consulem obsidio liberavit. Quare et à Minutio et ejus exercitu obsidionali coronâ donatus est. Vicit hostes; ducem eorum in deditionem accepit, et triumphi die ante currum egit. Sexto decimo die Dictaturam, quam acceperat, deposuit; et ad agriculturam reversus est. Iterùm post viginti annos Dictator dictus, Spurium Mœlium, regnum affectantem, à Servilio Ahalâ, Magistro equitum, occidi jussit. Domum ejus solo æquavit; unde locus ille Æquimœlium dictus.

Menenius Agrippa Lanatus.

Menenius Agrippa, cognomento Lanatus, dux electus adversum Sabinos, de iis triumphavit. Et cùm populus à Patribus secessisset, quòd tributum et militiam non toleraret, nec revocari posset; Agrippa apud eum, "Olim (inquit) "humani artus, cùm ventrem otiosum cernerent, "ab eo discordârunt, et suum illi ministerium "negârunt. Cùm eo pacto et ipsi deficerent, "intellexerunt ventrem acceptos cibos per om-"nia membra disserere; et cum eo in gratiam "redierunt. Sic Senatus et Populus quasi unum "corpus, discordiâ pereunt, concordiâ valent."

Hâc fabulâ populus regressus est. Creavit tamen Tribunos plebis, qui libertatem suam adversum nobilitatis superbiam defenderent. Menenius autem tantâ paupertate decessit, ut eum populus collatis quadrantibus sepeliret; locum sepulcro Senatus publicè daret.

C. Marcius Coriolanus.

Caius Marcius, à captis Coriolis, urbe Volscorum, Coriolanus dictus; ob egregia militiæ facinora à Posthumio optionem munerum accipiens, equum tantùm et hospitem sumpsit,—virtutis et pietatis exemplum. Hic Consul, gravi annonâ, advectum è Siciliâ frumentum, magno pretio, dandum populo curavit; ut hâc injuriâ plebs agros, non seditiones coleret. Ergo à Tribuno plebis Decio, die dictâ, ad Volscos concessit; eosque, duce Attio Tullo, adversus Romanos concitavit, et ad quartum ab Urbe lapidem castra posuit. Cùmque nullis civium legationibus flecteretur, à Veturiâ matre, et Volumniâ uxore, matronarum numero comitatis, motus; omisso bello, ut proditor occisus est. Ibi templum Fortunæ Muliebri constitutum est.

C. Licinius Stolo.

Fabius Ambustus ex duabus filiabus alteram Licinio Stoloni plebeio, alteram Aulo Sulpicio patricio, conjugem dedit: quarum plebeia cùm

sororem salutaret, cujus vir Tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorios foribus appositos indecenter expavit: à sorore irrisa, marito questa est; qui, adjuvante socero, ut primùm Tribunatum plebis aggressus est, legem tulit, ut alter Consul ex plebe crearetur. Lex, resistente Appio Claudio, lata tamen; et primus Licinius Stolo Consul factus. Idem lege sancivit, ne cui plebeio plus quingenta jugera agri habere liceret. Et ipse cùm jugera quingenta haberet, et altera emancipati filii nomine possideret, in judicium vocatus, et primus omnium suâ lege punitus est.

L. Virginius Centurio.

Populus Romanus, cùm seditiosos magistratus ferre non posset, Decemviros legibus scribendis creavit, qui eas ex libris Solonis translatas, duodecim Tabulis exposuerunt. Sed cùm pacto dominationis magistratum sibi prorogarent, unus ex ipsis, Appius Claudius, Virginiam, Virginii Centurionis filiam, in Algido militantis, adamavit: quam cùm corrumpere non posset, clientem subornavit, qui eam in servitutem deposceret; facilè victurus, cùm ipse esset et accusator et judex. Pater, re cognitâ, cùm ipso die judicii supervenisset, et filiam jam addictam videret, ultimo ejus alloquio impetrato, eam in secretum abduxit, et occîdit. Corpus ejus humeris gerens, ad exercitum profugit, et milites

ad vindicandum facinus accendit; qui, creatis decem Tribunis, Aventinum occupârunt, Decemviros abdicare se magistratu coëgerunt, eosque omnes aut morte aut exsilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus est.

Æsculapius Romam advectus.

Romani ob pestilentiam, responso monente, ad Æsculapium Epidauro arcessendum decem legatos, principe Q. Ogulnio, miserunt. Qui cùm eò venissent, et simulacrum ingens mirarentur, anguis è sedibus suis elapsus, venerabilis, non horribilis, per mediam urbem cum admiratione omnium ad navem Romanorum perrexit, et se in Ogulnii tabernaculo conspiravit. Legati Deum vehentes, Antium provecti sunt; ubi per mollitiem maris, anguis proximum Æsculapii fanum petiît, et post paucos dies ad navem rediît: et cùm adverso Tiberi subveheretur, in proximam insulam desilivit, ubi templum ei constitutum; et pestilentia mirâ celeritate sedata est.

M. Furius Camillus.

Furius Camillus, cùm Faliscos in deditionem accepisset, Vejos decenni obsidio domuit, deque his triumphavit. Postmodùm est crimini datum, quòd albis equis triumphâsset, et prædam iniquè divisisset: die dictâ ab L. Apulejo,

Tribuno plebis, damnatus, Ardeam concessit. Mox cùm Galli Senones, relictis ob sterilitatem agris suis, Clusium, Etruriæ oppidum, obsiderent, missi sunt Româ tres legati, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. Ex his unus, contra jus gentium, in aciem processit, et ducem Senonum interfecit. Quo commoti Galli, petitis in deditionem legatis, nec impetratis, Romam petierunt, et exercitum Romanum apud Alliam fluvium cecîderunt, die decimâ-sextâ kalend. Augusti; qui dies inter nefastos relatus, Alliensis dictus. Victores Galli Urbem intraverunt, ubi nobilissimos senum in curulibus et honorum insignibus, primò ut deos venerati, deinde ut homines despicati, interfecêre. Reliqua juventus cum Manlio in Capitolium fugit; ubi obsessa, Camilli virtute liberata est: qui absens Dictator dictus, collectis reliquiis, Gallos improvisos internecione occîdit. Populum Romanum migrare Vejos volentem retinuit. Sic et oppidum civibus, et cives oppido, reddidit.

M. Manlius Capitolinus.

Manlius, ob defensum Capitolium, Capitolinus dictus, sedecim annorum voluntarium militem se obtulit. Triginta-septem militaribus donis à suis ducibus ornatus, triginta-tres cicatrices in pectore habuit. Captâ urbe, auctor in Capitolium confugiendi fuit. Quâdam nocte,

clangore anseris excitus, Gallos ascendentes dejecit. Patronus à civibus appellatus, et farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publicè accepit. Quâ superbiâ elatus, cùm à Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, et addictos propriâ pecuniâ liberaret, regni affectati suspicione in carcerem conjectus, Populi consensu liberatus est. Rursus cùm in eâdem culpâ, et graviùs, perseveraret, reus factus, et ab conspectu Capitolii ampliatus est. Alio deinde loco damnatus, et de saxo Tarpejo præcipitatus est: domus diruta; bona publicata. Gentilitas ejus Manlii cognomen ejuravit, ne quis postea Capitolinus vocaretur.

A. Cornelius Cossus.

Fidenates, Romanorum hostes, ut sine spe veniæ fortiùs dimicarent, legatos ad se missos interfecerunt: ad quos Quinctius Cincinnatus Dictator missus, Magistrum equitum habuit Cornelium Cossum, qui Lartem Tolumnium ducem suâ manu interfecit. De eo spolia opima Jovi Feretrio, secundus ab Romulo, consecravit.

P. Decius, Pater.

P. Decius Mus bello Samnitico, sub Valerio Maximo et Cornelio Cosso, Consulibus, Tribunus militum, exercitu in angustiis Gauri montis insidiis hostium clauso, accepto, quod

postulaverat, præsidio, in superiorem locum evasit; hostes terruit. Ipse intempestâ nocte per medias custodias somno oppressas incolumis evasit. Ob hoc, ab exercitu civicâ coronâ de quercu, quæ dabatur ei, qui cives in bello servâsset: obsidionali, quæ dabatur ei, qui obsidione cives liberâsset, donatus est. Consul bello Latino, collegâ Manlio Torquato, positis apud Veserim fluvium castris, cùm utrique Consuli somnio obvenisset, eos victores futuros, quorum dux in prælio cecidisset; tum collato cum collegâ somnio, cùm convenisset, ut cujus cornu in acie laboraret, Diis se Manibus voveret, inclinante suâ parte; se et hostes per Valerium Pontificem Diis Manibus devovit, et impetu in hostes facto, victoriam suis reliquit.

P. Decius, Filius.

Publius Decius, Decii filius, primò Consul de Samnitibus triumphans, spolia ex his Cereri consecravit. Iterùm et tertiò Consul, multa domi militiæque gessit. Quarto Consulatu cum Fabio Maximo, cùm Galli, Samnites, Umbri, Tusci, contra Romanos conspirâssent; ibi exercitu in aciem educto, et cornu inclinante, exemplum patris imitatus, advocato Marco Livio Pontifice, hastæ insistens, et solennia verba respondens, se et hostes Diis Manibus devovit. Impetu in hostes facto, victoriam suis reliquit. Corpus, à collegâ laudatum, magnificè sepultum est.

T. Manlius Torquatus.

Titus Manlius Torquatus ob ingenii et linguæ tarditatem à patre rus relegatus, cùm audîsset ei diem dictam à Pompeio, Tribuno plebis, nocte urbem petiît: secretum colloquium à Tribuno impetravit, et gladio stricto dimittere eum accusationem terrore multo compulit. Sulpicio Dictatore, Tribunus militum Gallum provocatorem occîdit; torquem ei detractum, cervici suæ indidit. Consul bello Latino filium suum, quòd contra imperium pugnâsset, securi percussit. Latinos apud Veserim fluvium, Decii collegæ devotione, superavit. Consulatum recusavit, quòd diceret, 'Neque se Populi vitia, 'neque illum severitatem suam posse sufferre.'

M. Valerius Corvinus.

Reliquias Senonum Camillus persequebatur, adversum ingentem Gallum provocatorem solus Valerius, Tribunus militum, omnibus territis, processit: corvus ab ortu solis galeæ ejus insedit, et inter pugnandum ora oculosque Galli verberavit. Hoste devicto, Valerius Corvinus dictus. Hic, cùm ingens multitudo, ære alieno oppressa, Capuam occupare tentâsset, et ducem sibi Quinctium necessitate compulsum fecisset, sublato ære alieno, seditionem compressit.

Sp. Posthumius.

Titus Veturius et Spurius Posthumius, Consules, bellum adversum Samnites gerentes, à Pontio Thelesino, duce hostium, in insidias inducti sunt: nam ille simulatos transfugas misit, qui Romanos docerent, Luceriam Apulam à Samnitibus obsideri, quò duo itinera ducebant; aliud longius et tutius, aliud brevius et periculosius. Festinatio brevius elegit. Itaque cùm in insidias venissent, qui locus Furculæ Caudinæ vocabatur, C. Pontius accitum patrem Herennium rogavit, quid fieri placeret? Ille ait, 'Aut omnes occidendos, ut vires frangerentur; aut omnes dimittendos, ut beneficio obligarentur.' Utroque improbato consilio, omnes sub jugum misit, icto fœdere, quod à Romanis postea improbatum est. Posthumius Samnitibus deditus, nec receptus est.

L. Papirius Cursor.

Lucius Papirius, à velocitate Cursor, cùm Dictatorem se adversis ominibus contra Samnites profectum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus, edixit Fabio Rulliano, quem exercitui imponebat, ne manum cum hoste consereret. Sed ille, opportunitate ductus, pugnavit. Reversus, Papirius securi eum ferire voluit: ille in urbem confugit, nec supplicem Tribuni tuebantur. Dein pater lacry-

mis, populus precibus, veniam impetrârunt. Papirius de Samnitibus triumphavit. Idem comis et jocorum studiosus, cùm Prænestinum Prætorem gravissimè increpuisset, 'Expedi,' inquit, 'lictor, secures.' Et cùm eum metu mortis attonitum vidisset, incommodam ambulantibus radicem exscindi jussit.

Q. Fabius Rullianus.

Quinctus Fabius Rullianus, primus ex eâ familiâ ob virtutem Maximus: Magister equitum à Papirio Cursore, ob Samnitum victoriam, securi penè percussus, primùm de Apulis et Lucerinis, iterùm de Samnitibus, tertiò de Gallis, Umbris, Marsis, atque Tuscis, triumphavit. Censor libertinos tribu amovit. Iterùm Censor fieri noluit, dicens, 'Non esse ex usu Reipublicæ, eosdem Censores sæpiùs fieri.' Hic primus instituit, utì Equites Romani Idibus Quinctilibus ab æde Honoris, albis equis insidentes, in Capitolium transirent. Mortuo huic tantum æris Populi liberalitate congestum est, ut inde filius viscerationem et epulum publicè daret.

Manius Curius Dentatus.

Manius Curius Dentatus primò de Samnitibus triumphavit, quos usque ad mare Superum perpacavit. Regressus, in concione ait; 'Tantum

agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem: tantum porrò hominum cepi, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem.' Iterùm de Sabinis triumphavit. Tertiò de Lucanis ovans urbem introïvit. Pyrrhum Epirotam Italiâ expulit. Quaterna dena agri jugera viritim Populo divisit. Sibi deinde totidem constituit, dicens, 'Neminem esse debere civem, cui non tantum sufficeret.' Legatis Samnitum, aurum offerentibus, cùm ipse in foco rapas torreret; 'Malo,' inquit, 'hæc in fictilibus meis esse, et aurum habentibus imperare.' Cùm interversæ pecuniæ argueretur, guttum ligneum, quo uti ad sacrificia consueverat, in medium protulit, juravitque, se nihil ampliùs de prædâ hostili in domum suam convertisse. Aquam Anienem de manubiis hostium in urbem induxit. Tribunus plebis, Patres auctores fieri coëgit comitiis, quibus plebeius magistratus creabatur. Ob hæc merita, domus ei apud Tiphatam, et agri jugera quingenta publicè data.

Appius Claudius Cæcus.

Appius Claudius Cæcus in Censurâ libertinos quoque in Senatum legit, epulandi decantandique jus tibicinibus in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ, Potitiorum et Pinariorum. Potitios, Herculis sacerdotes, pretio corrupit, ut sacra Herculea servos publicos edocerent; unde cæcatus est: gens

Potitiorum funditùs periît. Ne Consulatus cum plebeiis communicaretur, acerrimè restitit. Ne Fabius solus ad bellum mitteretur, contradixit. Sabinos, Samnites, Etruscos bello domuit. Viam usque Brundusium lapide stravit; unde illa Appia dicta. Aquam Anienem in urbem induxit. Censuram solus omni quinquennio obtinuit. Cùm de pace Pyrrhi ageretur, et gratia potentûm per legatum Cineam pretio quæreretur, senex et cæcus lecticâ in Senatum latus, turpissimas conditiones magnificâ oratione discussit.

Pyrrhus, Rex Epirotarum.

Pyrrhus, Rex Epirotarum, paterno genere ab Achille, materno ab Hercule, oriundus, cùm imperium orbis agitaret, et Romanos potentes videret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambiguè respondit;—

Aio, te, Æacida, Romanos vincere posse.

Hoc dicto in voluntatem tracto, auxilio Tarentinorum bellum Romanis intulit: Lævinum Consulem apud Heracleam elephantorum novitate turbavit. Cùmque Romanos adversis vulneribus occisos videret, 'Ego,' inquit, 'talibus viris brevi orbem terrarum subigere potuissem,' Amicis gratulantibus, 'Quid mihi cum tali victoriâ' inquit, 'ubi exercitûs robur amittam?'

Ad vicesimum ab urbe lapidem castra posuit: captivos Fabricio gratìs reddidit. Viso Lævini exercitu, 'Eandem sibi,' ait, 'adversus Romanos, quam Herculi adversus Hydram, fuisse fortunam.' A Curio et Fabricio superatus, Tarentum refugit; in Siciliam trajecit. Mox in Italiam Locros regressus, pecuniam Proserpinæ avehere tentavit; sed ea naufragio relata est. Tum in Græciam regressus, dum Argos oppugnat, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum, regem Macedoniæ, delatum, magnificè sepultum.

Fabricius.

Pyrrhus cùm secundo prælio à Romanis esset pulsus Tarentum, interjecto anno, contra Pyrrhum Fabricius missus est; qui priùs inter legatos sollicitari non potuerat, quartâ regni parte promissâ. Cùm vicina castra ipse et rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quidquam pollicitaretur: quem Fabricius vinctum reduci jussit ad dominum; Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spopondisset. Tum Rex, admiratus eum, dixisse fertur; 'Ille est Fabricius, qui difficiliùs ab honestate, quàm Sol à suo cursu averti posset.'

Decius Mus.

Volsinii, Etruriæ nobile oppidum, luxuriâ

penè perierunt: nam cùm temerè servos manumitterent, dein in curiam legerent, consensu eorum oppressi: cùm multa indigna paterentur, clam Romæ auxilium petierunt; missusque Decius Mus, mox libertinos omnes superavit, in carcere necavit, aut dominis in servitutem restituit.

Appius Claudius Caudex.

Appius Claudius, victis Volsiniensibus, cognomento Caudex dictus, frater Cæci fuit. Consul ad Mamertinos liberandos missus est, quorum arcem Carthaginienses et Hiero (Rex Syracusanus) obsidebant. Primò ad explorandos hostes fretum piscatoriâ nave trajecit, et cum duce Carthaginiensium egit, ut præsidium arce deduceret. Rhegium regressus, quinqueremem hostium copiis pedestribus cepit: eâ legionem in Siciliam traduxit. Carthaginienses Messanâ expulit. Hieronem prælio apud Syracusas in deditionem accepit; qui, eo periculo territus, Romanorum amicitiam petiit, iisque postea fidelissimus fuit.

C. Duilius.

Caius Duilius primo Punico bello dux contra Carthaginienses missus, cùm videret eos multùm mari posse, classem validam fabrefecit; et, quas corvos vocavêre, manus ferreas cum irrisu

hostium primus instituit, quibus inter pugnandum hostium naves triginta apprehendit, tredecim mersit; qui victi et capti sunt. Annibal, dux classis, Carthaginem fugit, et à Senatu quæsivit, quid faciendum censerent. Omnibus, Ut pugnaret, acclamantibus; 'Feci,' inquit, 'et victus sum': Sic pœnam crucis effugit. Nam apud Pœnos dux malè re gestâ puniebatur. Duilio concessum est, ut prælucente funali, et præcinente tibicine, à cœnâ publicè rediret.

A. Atilius Calatinus.

Atilius Calatinus, dux Romanorum adversus Carthaginienses missus, ex maximis et munitissimis civitatibus, Ennâ, Drepano, Lilybæo, hostilia præsidia dejecit; Panormum cepit. Totam Siciliam pervagatus, paucis navibus magnam hostium classem, duce Amilcare, superavit. Sed cùm ad Camarinam, ab hostibus obsessam, festinaret, à Pœnis in angustiis clausus est, ubi Tribunus militum, Calpurnius Flamma, acceptis trecentis sociis, in superiorem locum evasit, Consulem liberavit: ipse cum trecentis pugnans cecidit: postea ab Atilio semianimis inventus est. Servatus magno postea terrori hostibus fuit. Atilius gloriosè triumphavit.

M. Atilius Regulus.

Marcus Atilius Regulus Consul, fusis Salen-

tinis triumphavit; primusque Romanorum ducum in Africam classem trajecit: eâ quassatâ de Amilcare naves longas tres et sexaginta accepit. Oppida ducenta, et hominum ducenta millia cepit. Absente eo, conjugi et liberis ob paupertatem sumptus publicè dati. Mox arte Xanthippi, Lacedæmonii mercenarii militis, captus, in carcerem missus. Legatus de permutandis captivis Romam missus, dato jurejurando, ut, si non impetrâsset, ita demùm rediret; in Senatu conditionem dissuasit: rejectisque à se conjuge et liberis, Carthaginem regressus; ubi in arcam ligneam conjectus, clavis introrsum actis, vigiliis ac dolore punitus est.

C. Lutatius Catulus.

Cajus Lutatius Catulus primo Punico bello trecentis navibus adversum Pœnos profectus, sexcentas eorum naves, commeatibus et aliis oneribus impeditas, duce Annone, apud Ægates insulas, inter Siciliam et Africam, depressit, aut cepit, finemque bello imposuit. Pacem petentibus hâc conditione concessit:—Siciliâ, Sardiniâ, et cæteris insulis intra Italiam Africamque, decederent; Hispaniâ, citra Iberum fluvium, ut abstinerent.

Annibal, Carthaginiensis dux.

Annibal, Amilcaris filius, novem annos natus,

à patre aris admotus, odium in Romanos perenne juravit. Exinde socius et miles in castris patris fuit. Mortuo eo, causam belli quærens, Saguntum, Romanis fœderatum, intra sex menses evertit. Tum Alpibus patefactis, in Italiam trajecit. P. Scipionem apud Ticinum, Sempronium Longum apud Trebiam, C. Flaminium apud Trasimenum, Paullum et Varronem apud Cannas, superavit. Cùmque Urbem capere posset, in Campaniam devertit, cujus deliciis elanguit. Et cùm ad tertium ab Urbe lapidem castra posuisset, tempestatibus repulsus, primùm à Fabio Maximo fractus, deinde à Valerio Flacco repulsus, à Graccho et Marcello fugatus, in Africam revocatus, à Scipione superatus, ad Antiochum, regem Syriæ, confugit, eumque hostem Romanis fecit: quo victo, ad Prusiam, Bithyniæ regem, concessit; unde Romanâ legatione per Titum Flamininum repetitus, ne Romanis traderetur, hausto, quod sub annuli gemmâ habebat, veneno, absumptus est; positus apud Libyssam in arcâ lapideâ, in quâ hodieque inscriptum est—*Annibal hîc situs est.*

Q. Fabius Maximus.

Quinctus Fabius Maximus Cunctator, Verrucosus, à verrucâ in labris sitâ, Ovicula, à clementiâ morum, dictus: Consul de Liguribus triumphavit. Annibalem morâ fregit. Minucium, Magistrum Equitum, imperio sibi æquari

passus est: nihilominus periclitanti subvenit. Annibalem in agro Falerno inclusit. Manlium Statilium, transfugere ad hostes volentem, equo et armis donatis retinuit; et Lucano cuidam fortissimo, ob amorem mulieris infrequenti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hostibus recepit; Herculis signum indè translatum in Capitolio dedicavit. De redemptione captivorum cum hostibus pepigit: quod pactum cùm à Senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus vendidit, et fidei suæ satisfecit.

P. Scipio Nasica.

Publius Scipio Nasica, à Senatu vir optimus judicatus, Matrem Deûm hospitio recepit. Is, cùm adversùm auspicia Consulem se à Graccho nominatum comperisset, magistratu se abdicavit. Censor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminium, urbem Dalmatarum, expugnavit. Imperatoris nomen à militibus, et ab Senatu triumphum oblatum recusavit: eloquentiâ primus, juris scientiâ consultissimus, ingenio sapientissimus; unde vulgò Corculum dictus.

M. Claudius Marcellus.

Marcus Marcellus Viridomarum, Gallorum ducem, singulari prælio fudit. Spolia opima Jovi Feretrio, tertius à Romulo, consecravit. Primus

docuit quomodo milites cederent, nec terga præberent. Annibalem apud Nolam, locorum angustiâ adjutus, vinci docuit. Syracusas per tres annos expugnavit. Et cùm per calumniam triumphus ei à Senatu negaretur, de suâ sententiâ in Albano monte triumphavit. Quinquies Consul, insidiis Annibalis deceptus, occubuit, et magnificè sepultus. Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta, perierunt.

Livia Claudia, virgo Vestalis.

Annibale Italiam devastante, ex responso librorum Sibyllinorum, Mater Deûm à Pessinunte arcessita, cùm adverso Tiberi veheretur, repentè in alto stetit; et cùm moveri nullis viribus posset, ex libris cognitum, castissimæ demùm fœminæ manu moveri posse. Tum Claudia, virgo Vestalis, falsò incestûs suspecta, deam oravit, ut, si pudicam sciret, sequeretur; et zonâ impositâ navem movit. Simulacrum Matris Deûm, dum templum ædificatur, Nasicæ, qui vir optimus judicabatur, quasi hospiti datum.

M. Porcius Cato Censorius.

Marcus Porcius Cato, genere Tusculanus, à Valerio Flacco Romam solicitatus, Tribunus militum in Siciliâ; Quæstor sub Scipione fortissimus; Prætor justissimus fuit: in Præturâ Sardiniam subegit, ubi ab Ennio Græcis literis

institutus. Consul Celtiberos domuit; et, ne rebellare possent, literas ad civitates singulas misit, ut muros diruerent: cùm unaquæque sibi soli imperari putaret, fecerunt. Syriaco bello Tribunus militum sub M. Acilio Glabrione, occupatis Thermopylarum jugis, præsidium hostium depulit. Censor L. Flamininum Consularem Senatu movit, quòd ille in Galliâ, ad cujusdam scorti spectaculum, eductum quendam è carcere, in convivio jugulari jussisset. Basilicam suo nomine primus fecit. Matronis ornamenta, erepta Oppiâ lege, repetentibus restitit. Accusator assiduus malorum, Galbam octogenarius accusavit, ipse quadragies quater accusatus, gloriosè absolutus. Carthaginem delendam censuit. Post octoginta annos filium genuit. Imago hujus, funeris gratiâ, produci solet.

C. Claudius Nero, et Asdrubal, frater Annibalis.

Asdrubal, frater Annibalis, ingentibus copiis in Italiam trajecit, actumque erat de Romano imperio, si jungere se Annibali potuisset. Sed Claudius Nero, qui in Apuliâ cum Annibale castra conjunxerat, relictâ in castris parte, cum delectis ad Asdrubalem properavit, et se Livio collegæ, apud Senam oppidum, et Metaurum flumen, conjunxit; amboque Asdrubalem vicerunt. Nero, regressus pari celeritate quâ iverat, caput Asdrubalis ante vallum Annibalis projecit; quo ille viso, vinci se Fortunâ Carthaginis

confessus est. Ob hæc Livius triumphans, Nero ovans, urbem introïerunt.

P. Cornelius Scipio Africanus.

Publius Scipio, ex virtutibus cognominatus Africanus, Jovis filius creditur; nam antequam conciperetur, serpens in lecto matris ejus apparuit, et ipsi parvulo draco circumfusus, nihil nocuit. In Capitolium intempestâ nocte eunti nunquam canes allatraverunt. Nec hic quidquam priùs cœpit, quàm in cellâ Jovis diutissimè sedisset, quasi divinam mentem acciperet. Decem et octo annorum patrem apud Ticinum singulari virtute servavit. Clade Cannensi nobilissimos juvenes, Italiam deserere cupientes, suâ auctoritate compescuit. Reliquias incolumes per media hostium castra Canusium perduxit. Viginti quatuor annorum Prætor in Hispaniam missus, Carthaginem Novam, quâ die venit, cepit. Virginem pulcherrimam, ad cujus aspectum concurrebatur, ad se vetuit adduci, patrique ejus ac sponso restitui jussit. Asdrubalem Magonemque, fratres Annibalis, Hispaniâ expulit. Amicitiam cum Syphace, Maurorum rege, conjunxit. Masanissam in societatem recepit. Victor domum regressus, Consul ante annos factus, concedente collegâ, in Africam classem trajecit; Asdrubalis et Syphacis castra unâ nocte perrupit. Revocatum ex Italiâ Annibalem superavit. Victis Carthaginien-

sibus leges imposuit. Bello Antiochi legatus fratri fuit; captum filium gratìs recepit. A Petilliis ac Nævio, Tribunis plebis, repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit. 'Hâc die,' inquit, 'Carthaginem vici: Bonum factum! in Capitolium eamus, et Diis supplicemus.' Inde in voluntarium exsilium concessit; ubi reliquam egit ætatem. Moriens ab uxore petiît, ne corpus suum Romam referretur.

M. Livius Salinator.

Livius Salinator, primò Consul de Illyriis triumphavit: tandem ex invidiâ peculatus reus, ab omnibus tribubus, exceptâ Metiâ, condemnatus. Iterùm cum Claudio Nerone, inimico suo, Consul, ne Resp. discordiâ malè administraretur, amicitiam cum eo junxit, et de victo Asdrubale triumphavit. Censor cum eodem collegâ omnes tribus, exceptâ Metiâ, ærarias fecit, stipendio privavit, eo crimine, quòd aut priùs se injustè condemnâssent; aut postea tantos honores non rectè tribuissent.

T. Quinctius Flamininus (vel Flaminius).

Titus Quinctius Flamininus, Flaminini, qui apud Trasimenum periît, filius, Consul Macedoniam sortitus, ducibus Charopis principis pastoribus, provinciam ingressus, regem Philip-

pum prælio fudit, castris exuit. Filium ejus Demetrium obsidem accepit; quem pecuniâ mulctatum, in regnum restituit. A Nabide quoque Lacedæmonio filium obsidem accepit. Liberos etiam Græcos Nemeæ per præconem pronunciavit. Legatus etiam ad Prusiam, ut Annibalem repeteret, missus.

M. Fulvius Nobilior.

Marcus Fulvius Nobilior, Prætor, Hispanos superavit; unde ovans Urbem introiït. Consul Ætolos Ambraciotasque, qui bello Macedonico Romanis adfuerant, pòst ad Antiochum defecerant, præliis frequentibus victos, et in Ambraciam oppidum coactos, in deditionem accepit: tantùm signis tabulisque pictis spoliavit; de quibus triumphavit. Quam victoriam, per se magnificam, Quinctus Ennius, amicus ejus, insigni laude celebravit.

L. Scipio Asiaticus.

Scipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africâ virtutis nomine à fratre laudatus, Consul, Antiochum, regem Syriæ, legato fratre, apud Sipylum montem, cùm arcus hostium pluviâ hebetati fuissent, vicit; et regni relicti à patre parte privavit: hinc Asiaticus dictus. Pòst reus pecuniæ interceptæ, ne in carcerem duceretur, Gracchus pater, Tribunus

plebis, licet inimicus ejus, intercessit. M. Cato Censor equum ei, ignominiæ causâ, ademit.

Antiochus, Rex Syriæ.

Antiochus, Syriæ Rex, nimiâ opum fiduciâ bellum Romanis intulit, specie Lysimachiæ repetundæ, quam à majoribus suis in Thraciâ conditam Romani possidebant; statimque Græciam insulasque ejus occupavit. In Eubœâ luxuriâ elanguit. Adventu Acilii Glabrionis excitatus, Thermopylas occupavit; unde industriâ Marci Catonis ejectus, in Asiam refugit. Navali prælio, cui Annibalem præfecerat, à L. Æmilio Regillo superatus: filium Scipionis Africani, quem inter navigandum ceperat, patri remisit; qui ei, pro reddendâ gratiâ, suasit, ut amicitiam Romanam peteret: Antiochus spreto consilio apud Sipylum montem cum L. Scipione conflixit: victus, et ultra Taurum montem relegatus, à sodalibus, quos temulentus in convivio pulsaverat, occisus est.

Cn. Manlius Vulso.

Cnæus Manlius Vulso, Consul missus ad ordinandam Scipionis Asiatici provinciam, cupiditate triumphi, bellum Pisidis et Gallogræcis, qui Antiocho adfuerant, intulit. His facilè victis, inter captivos, uxor regis Orgiagontis, Centurioni cuidam in custodiam data, à quo vi

stuprata, de injuriâ tacuit; et pòst, impetratâ redemptione, marito adulterum Centurionem interficiendum tradidit.

L. Æmilius Paullus Macedonicus.

Lucius Paullus Æmilius, filius ejus, qui apud Cannas cecidit, primo Consulatu, quem post tres repulsas adeptus erat, de Liguribus triumphavit. Rerum gestarum ordinem in tabulâ pictum publicè posuit. Iterùm Consul, Persen, Philippi filium, regem Macedonum, apud Samothracas cepit, victum flevit, et assidere sibi jussit; tamen in triumphum duxit. In hâc lætitiâ duos filios amisit; et progressus ad populum, gratias Fortunæ egit, quòd siquid adversi Reipublicæ imminebat, suâ esset calamitate decisum. Ob hæc omnia, ei à populo et à Senatu concessum est, ut ludis Circensibus triumphali veste uteretur. Ob hujus continentiam et paupertatem, post mortem ejus, dos uxori, nisi venditis possessionibus, non potuit exsolvi.

Tiberius Sempronius Gracchus.

Tiberius Sempronius Gracchus, nobilissimâ familiâ ortus, Scipionem Asiaticum, quamvis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit, Consul Hispaniam, altero Consulatu Sardiniam; tantumque captivorum adduxit, ut longâ venditione res in pro-

verbium veniret, *Sardi venales.* Censor libertinos, qui rusticas tribus occupârant, in quatuor urbanas divisit: ob quod à Populo collega ejus Claudius (nam ipsum auctoritas tuebatur,) reus factus est; et cùm eum duæ classes condemnâssent, Tiberius juravit, se cum illo in exsilium iturum: ita reus absolutus est. Cùm in domo Tiberii duo angues è geniali toro repsissent, responso dato, eum de dominis periturum, cujus sexûs anguis fuisset occisus, amore Corneliæ conjugis, marem jussit interfici.

P. Scipio Æmilianus.

Publius Scipio Æmilianus, Paulli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus, in Macedoniâ cum patre agens, victum Persen tam pertinaciter persecutus est, ut mediâ nocte in castra redierit. Lucullo in Hispaniâ legatus, apud Intercatiam oppidum, provocatorem singulari prælio vicit. Muros hostilis civitatis primus ascendit. Tribunus in Africâ sub M. Manilio imperatore, cohortes octo, obsidione vallatas, consilio et virtute servavit; à quibus coronâ obsidionali aureâ donatus. Cùm Ædilitatem peteret, Consul ante annos ultrò factus, Carthaginem intra sex menses delevit. Numantiam in Hispaniâ, correctâ priùs militum disciplinâ, fame vicit: hinc Numantinus dictus. Cajo Lælio plurimum usus: ad reges adeundos missus, duos secum, præter eum, servos duxit. Ob res

gestas superbus, Gracchum jure cæsum videri respondit; obstrepente populo, 'Taceant,' inquit, 'quibus Italia noverca, non mater est': addidit; 'Quos sub coronâ vendidi.' Censor, Mummio collegâ segniore, in Senatu ait; 'Utinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis.' Susceptâ Agrariorum causâ, domi repentè exanimis inventus, obvoluto capite elatus est, ne livor in ore appareret. Hujus patrimonium tam exiguum fuit, ut duas et triginta libras argenti, duas et semilibram auri, reliquerit.

C. Hostilius Mancinus.

Caius Hostilius Mancinus Consul adversum Numantinos, vetantibus avibus, et nescio quâ voce revocante, profectus, cùm ad Numantiam venisset, exercitum Popilii acceptum priùs corrigere decrevit; inde solitudinem petiît. Eo die Numantini fortè solenni nuptu filias locabant; et unam speciosam duobus competentibus, pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dextram retulisset. Profecti juvenes, abscessum Romanorum in modum fugæ properantium cognoscunt; rem ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus viginti millia Romanorum cecîderunt. Mancinus, auctore Tiberio Graccho, Quæstore suo, in leges hostium fœdus percussit: quo per Senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augu-

rio in castra deductus. Præturam postea consecutus est.

L. Mummius Achaïcus.

Lucius Mummius, devictâ Achaiâ, Achaïcus, Consul adversus Corinthios missus, victoriam alieno labore quæsitam intercepit. Nam cùm illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudisset, et duce Critolao privâsset, cum lictoribus et paucis equitibus, in Metelli castra properavit, et Corinthios apud Leucopetram vicit, duce Diæo; qui domum refugit, eamque incendit, conjugem interfecit, et in ignem præcipitavit; ipse veneno interiît. Mummius Corinthum signis tabulisque spoliavit; quibus cùm totam replêsset Italiam, in domum suam nihil contulit.

Q. Cæcilius Metellus Macedonicus.

Quinctus Cæcilius Metellus, à domitâ Macedoniâ, Macedonicus, Prætor Pseudo-Philippum, qui idem Andriscus dictus est, vicit: Achæos bis prælio fudit; triumphandos Mummio tradidit. Invisus plebi, ob nimiam severitatem, et ideò post duas repulsas Consul ægrè factus, Arbachos in Hispaniâ domuit. Apud Contrebiam oppidum cohortes, loco pulsas, redire et locum recipere jussit. Cùm omnia proprio et subito consilio ageret, amico cuidam, quid acturus esset, roganti; 'Tunicam,' inquit, 'meam exurerem,

si eam consilium meum scire existimarem.' Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulcrum elatus est; ex quibus tres Consulares, unum etiam triumphantem, vidit.

Q. Cœcilius Metellus Numidicus.

Quinctus Cæcilius Metellus, Numidicus, quia Consul de Jugurthâ, rege Numidiæ, triumphavit: Censor Quinctium, qui se Tiberii Gracchi filium mentiebatur, in censum non recepit. Idem in legem Apuleiam per vim latam jurare noluit; quare in exsilium actus, Smyrnæ exsulavit. Calidiâ deinde rogatione revocatus, cùm ludis fortè literas in theatro accepisset, non priùs eas legere dignatus est, quàm spectaculum finiretur. Metellæ, sororis suæ, virum laudare noluit, quòd is solus judicium contra leges detrectaret.

Q. Metellus Pius.

Quinctus Metellus Pius, Numidici filius; Pius, quia patrem lacrymis et precibus assiduè ab exsilio revocavit: Prætor bello Sociali Q. Popedium, Marsorum ducem, interfecit. Consul in Hispaniâ Herculeios fratres oppressit; Sertorium Hispaniâ expulit. Adolescens in petitione Præturæ et Pontificatûs Consularibus viris prælatus est.

Tiberius Gracchus.

Tiberius Gracchus, Africani ex filiâ nepos, Quæstor Mancino in Hispaniâ, fœdus ejus flagitiosum probavit. Periculum deditionis, eloquentiæ gratiâ, effugit. Tribunus plebis legem tulit, ne quis plus quingenta agri jugera haberet. Octavio collegæ intercedenti, novo exemplo magistratum abrogavit. Dein tulit, ut ea familia, quæ ex Attali hæreditate erat, ageretur, et Populo divideretur. Deinde cùm prorogare sibi potestatem vellet, adversis auspiciis in publicum processit, statimque Capitolium petiît, manum ad caput referens, quo salutem suam Populo commendabat. Hoc nobilitas ita accepit, quasi diadema posceret; segniterque cessante Mucio Consule, Scipio Nasica *sequi se jussis, qui salvam Rempublicam vellent,* Gracchum in Capitolium persecutus oppressit. Cujus corpus Lucretii Ædilis manu in Tiberim missum; unde ille Vespillo dictus. Nasica, ut invidiæ subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus est.

C. Gracchus.

Cajus Gracchus pestilentem Sardiniam Quæstor sortitus, non veniente successore, suâ sponte discessit. Asculanæ et Fregellanæ defectionis invidiam sustinuit. Tribunus plebis, Agrarias et Frumentarias leges tulit: colonos etiam Capuam

et Tarentum mittendos censuit. Triumviros, agris dividendis, se et Fulvium Flaccum, et C. Crassum, constituit. Minucio Rufo, Tribuno plebis, legibus suis abrogante, in Capitolium venit; ubi cùm Attilius, præco Opimii Consulis, in turbâ fuisset occisus, in forum descendit, et imprudens concionem à Tribuno plebis avocavit; quâ re arcessitus, cùm in Senatum non venisset, armatâ familiâ Aventinum occupavit; ubi ab Opimio victus, dum à templo Dianæ desiliît, talum intorsit, et Pomponio amico apud portam Trigeminam, P. Lætorio in ponte Sublicio persequentibus resistente, in lucum Furinæ pervenit. Ibi vel suâ, vel servi Euphori manu interfectus. Caput à Septimulejo, amico Gracchi, ad Opimium relatum, auro expensum fertur, propter avaritiam infuso plumbo gravius effectum.

M. Livius Drusus.

Marcus Livius Drusus, genere et eloquentiâ magnus, sed ambitiosus et superbus, Ædilis munus magnificentissimum dedit: ubi Remmio collegæ, quædam de utilitate Reipublicæ suggerenti, 'Quid tibi,' inquit, 'cum Republicâ nostrâ'? Quæstor in Asiâ nullis insignibus uti voluit, ne quid ipso esset insignius. Tribunus pl. Latinis civitatem, plebi agros, Equitibus curiam, Senatui judicia, permisit. Nimiæ liberalitatis fuit: ipse etiam professus, nemini se ad largiendum præter cœlum et cœnum reliquisse;

ideòque cùm pecuniâ egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulsam, Mauritaniæ principem, ob regis simultatem profugum, acceptâ pecuniâ Boccho prodidit; quem ille elephanto objecit. Adherbalem, filium regis Numidarum, obsidem domi suæ suppressit; redemptionem ejus occultam à patre sperans. Cæpionem inimicum, actionibus suis resistentem, ait se de saxo Tarpejo præcipitaturum. Philippo Consuli, legibus Agrariis resistenti, ita collum in Comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret è naribus; quam ille, luxuriam opprobrans, muriám de turdis esse dicebat. Idem ex gratiâ nimiâ in invidiam venit; nam plebs acceptis agris gaudebat, expulsi dolebant: Equites in Senatum lecti lætabantur; sed præteriti querebantur: Senatus permissis judiciis exsultabat; sed societatem cum Equitibus ægrè ferebat. Unde Livius anxius, ut Latinorum postulata differret, qui promissam civitatem flagitabant, repentè in publico concidit; sive morbo comitiali, seu hausto caprino sanguine, semianimis domum relatus. Vota pro illo per Italiam publicè suscepta sunt: et cùm Latini Consulem in Albano monte interfecturi essent, Philippum admonuit ut caveret; unde in Senatu accusatus, cùm domum se reciperet, immisso inter turbam percussore, corruit. Invidia cædis apud Philippum et Cæpionem fuit.

C. Marius Pater.

Cajus Marius, septies Consul, Arpinas, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidiâ, criminando eum Consulatum adeptus, Jugurtham captum ante currum egit. In proximum annum Consul ultrò factus, Teutones in Galliâ, apud Aquas Sextias, Cimbros in Italiâ, in campo Caudio, vicit; deque his triumphavit. Sexies Consul per ordinem factus, Apulejum Saturninum, Trib. plebis, et Glauciam Prætorem, seditiosos, ex Senatûs-consulto interemit. Et cùm Sulpiciâ rogatione provinciam Sullæ eriperet, armis ab eo victus, Minturnis in palude delituit. Inventus, et in carcerem conjectus, immissum percussorem Gallum vultûs auctoritate deterruit; acceptâque naviculâ, in Africam trajecit: ibi diu exsulavit. Mox Cinnanâ dominatione revocatus, ruptis ergastulis exercitum fecit; cæsisque inimicis injuriam ultus, septimo Consulatu, ut quidam ferunt, voluntariâ morte decessit.

C. Marius filius.

Cajus Marius filius viginti quinque annorum Consulatum invasit; quem honorem tam immaturum mater flevit. Hic, patri sævitiâ similis, curiam armatus obsedit, inimicos trucidavit, quorum corpora in Tiberim præcipitavit. In apparatu belli, quod contra Sullam parabatur,

apud Sacriportum, vigiliis et labore defessus, sub Dio requievit; et absens victus, fugæ, non pugnæ, interfuit. Præneste refugit, ubi per Lucretium Ofellam obsessus, tentatâ per cuniculum fugâ, cùm omnia septa intelligeret, jugulandum se Pontio Telesino præbuit.

L. Cornelius Cinna.

Lucius Cornelius Cinna, flagitiosissimus, Rempublicam summâ crudelitate vastavit. Primo Consulatu, legem de exsulibus revocandis ferens, ab Octavio collegâ prohibitus, et honore privatus, urbe profugit; vocatisque ad pileum servis, adversarios vicit; Octavium interfecit; Janiculum occupavit. Iterùm et tertiùm Consulem se ipse fecit. Quarto Consulatu, cùm bellum contra Sullam pararet, Anconæ, ob nimiam crudelitatem, ab exercitu lapidibus occisus est.

C. Flavius Fimbria.

Cajus Flavius Fimbria, sævissimus, quippe Cinnæ satelles, Valerio Flacco Consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curavit. Ipse correptis imperii insignibus, provinciam ingressus, Mithridatem Pergamo expulit. Ilium, ubi tardiùs portæ patuerant, incendi jussit; ubi Minervæ templum inviolatum stetit, quod divinâ majestate servatum nemo dubitavit. Ibidem

Fimbria militiæ principes securi percussit: mox à Sullâ Pergami obsessus, corrupto exercitu desertus, semet occîdit.

Viriathus Lusitanus.

Viriathus, genere Lusitanus, ob paupertatem primò mercenarius, deinde alacritate venator, audaciâ latro, ad postremum dux, bellum adversùm Romanos sumpsit, eorumque imperatorem, Claudium Unimanum, dein C. Nigidium, oppressit. Pacem à Populo Romano maluit integer petere, quàm victus; et cùm alia dedisset, et arma retinerentur, bellum renovavit. Cæpio, cùm vincere eum aliter non posset, duos satellites pecuniâ corrupit, qui Viriathum humi depositum peremerunt. Quæ victoria, quia empta erat, à Senatu non probata.

M. Æmilius Scaurus.

Marcus Æmilius Scaurus, nobilis, pauper; nam pater ejus, quamvis patricius, ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. Ipse primò dubitavit, honores peteret, an argentariam faceret; sed eloquentiæ consultus, ex eâ gloriam peperit. Primò in Hispaniâ Corniculo meruit. Sub Oreste in Sardiniâ stipendia fecit. Ædilis, juri reddendo magis, quàm muneri edendo, studuit. Legatus Calpurnii, Jugurthæ adversus, tandem ejus pecuniâ victus. Consul legem de

sumptibus et libertinorum suffragiis tulit. P. Decium Prætorem, transeunte ipso, sedentem, jussit assurgere, eique vestem scidit, sellam concîdit; ne quis ad eum in jus iret, edixit. Consul Ligures et Gantiscos domuit, atque de his triumphavit. Censor viam Æmiliam stravit; pontem Mulvium fecit; tantùmque auctoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum, Marium contra Glauciam et Saturninum, privato consilio armaret. Idem filium suum, quia præsidium deseruerat, in conspectum suum vetuit accedere: ille ob hoc dedecus mortem sibi conscivit. Scaurus senex, cùm à Vario, Tribuno plebis, argueretur, quasi socios et Latium ad arma coëgisset, apud populum ait; 'Varius Sucronensis Æmilium Scaurum ait socios ad arma coëgisse; Scaurus negat: utri potiùs credendum putatis?'

L. Apuleius Saturninus.

Lucius Apuleius Saturninus, Tribunus plebis seditiosus, ut gratiam Marianorum militum pararet, legem tulit, ut veteranis centena agri jugera in Africâ dividerentur: intercedentem Bæbium collegam, factâ per populum lapidatione, submovit. Glauciæ Prætori, quòd is eo die, quo ipse concionem habebat, jus dicendo partem populi avocâsset, sellam concîdit, ut magis popularis videretur. Quendam libertini ordinis subornavit, qui se Tiberii Gracchi filium fin-

geret. Ad hoc testimonium Sempronia, soror Gracchorum, producta, nec precibus nec minis adduci potuit, ut dedecus familiæ agnosceret. Saturninus, Aulo Nonio competitore interfecto, Tribunus plebis refectus, Siciliam, Achaiam, Macedoniam, novis colonis destinavit, et aurum, dolo an scelere Cæpionis partum, ad emptionem agrorum convertit. Aquâ et igne interdixit ei, qui in leges suas non jurâsset. Huic legi multis nobilibus obrogantibus, cùm tonuisset, clamavit; 'Jam,' inquit, 'nisi quiescitis, grandinabit.' Metellus Numidicus exsulare quàm jurare maluit. Saturninus tertiò Tribunus pleb. refectus, ut satellitem suum, Glauciam Prætorem, Consulem faceret; Memmium, competitorem ejus, in campo Martio necandum curavit. Marius, Senatûs-consulto armatus, quo censebatur, *Darent operam Consules, ne quid Respublica detrimenti caperet;* Saturninum et Glauciam in Capitolium persecutus obsedit, maximoque astu incisis fistulis, in deditionem accepit; nec deditis fides servata. Glauciæ fracta cervix: Apuleius, cùm in curiam fugisset, lapidibus et tegulis desuper interfectus est. Caput ejus Rabirius quidam, Senator, per convivia in ludibrium circumtulit.

L. Licinius Lucullus.

Lucius Lucullus, nobilis, disertus, et dives, munus Quæstorium amplissimum dedit. Ptolemæum, regem Alexandriæ, Consuli Sullæ conciliavit;

et mox per Murenam in Asiâ classem Mithridatis. Prætor Africam justissimè rexit. Adversus Mithridatem Consul missus, collegam suum Cottam, Chalcedone obsessum, liberavit. Cyzicum obsidio solvit: Mithridatis copias ferro et fame afflixit, eumque regno suo, Ponto, expulit. Quem rursùm cum Tigrane, rege Armeniæ, subveniente, magnâ felicitate superavit. Nimius in habitu; maximè signorum et tabularum amore flagravit. Pòst, cùm alienatâ mente desipere cœpisset, tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est.

L. Cornelius Sulla.

Cornelius Sulla, à fortunâ Felix dictus, cùm parvulus à nutrice ferretur, mulier obvia, 'Salve,' inquit, 'puer! tibi et Reipub. tuæ felix!' et statim quæsita quæ hoc dixisset, non potuit inveniri. Hic, Quæstor Marii, Jugurtham à Boccho in deditionem accepit. Bello Cimbrico et Teutonico legatus, bonam operam navavit. Prætor inter cives jus dixit. Prætor Ciliciam provinciam habuit. Bello Sociali Samnites Irpinosque superavit. Ne monumenta Bocchi tollerentur, Mario restitit. Consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum et Chæroneam prælio fudit. Archelaum, præfectum ejus, Athenis vicit: Portum Piræum recepit. Henetos et Dardanos in itinere superavit. Cùm rogatione Sulpiciâ imperium ejus transferretur ad Marium,

in Italiam regressus, corruptis adversariorum exercitibus, Carbonem Italiâ expulit. Marium filium apud Sacriportum, Telesinum apud portam Collinam, vicit. Mario Præneste interfecto, Felicem se edicto appellavit. Proscriptionis tabulas primus proposuit. Novem millia deditorum in Villâ Publicâ cecîdit. Numerum sacerdotum auxit. Tribunitiam potestatem minuit. Republicâ ordinatâ, Dictaturam deposuit; unde sperni cœptus, Puteolos concessit, et morbo, qui Phthiriasis vocatur, interiît.

Mithridates, Rex Ponti.

Mithridates, rex Ponti, oriundus à septem Persis, magnâ vi animi et corporis, ut sex-juges equos regeret, duarum et viginti gentium ore loqueretur. Bello Sociali, dissidentibus Romanis, Nicomedem Bithyniâ, Ariobarzanem Cappadociâ, expulit. Literas per totam Asiam misit, ut, quicunque Romanus esset, certâ die interficeretur: et factum est. Græciam insulasque omnes, exceptâ Rhodo, occupavit. Sulla eum prælio vicit, classem ejus, proditione Archelai, intercepit: ipsum apud Orchomenum oppidum fudit; et oppressisset, nisi adversùm Marium festinans, qualemcunque pacem componere maluisset. Deinde eum Cabiris resistentem Lucullus fudit. Mithridates pòst à Pompeio nocturno prælio victus, in regnum confugit, ubi per seditionem popularium, à Pharnace filio in turre

obsessus, venenum sumpsit. Quod cùm tardiùs subiret, quia adversum venena multis anteà medicaminibus corpus firmârat, immissum percussorem Gallum Sithocum, auctoritate vultûs territum, revocavit, et in cædem suam manum trepidantis adjuvit.

Cn. Pompeius Magnus.

Cn. Pompeius Magnus, Civili bello Sullæ partes secutus, ita egit, ut ab eo maximè diligeretur. Siciliam sine bello à proscriptis recepit. Numidiam, Hiarbæ ereptam, Masinissæ restituit. Viginti-sex annos natus triumphavit. Lepidum, acta Sullæ rescindere volentem, privatus Italiâ fugavit. Prætor in Hispaniam pro Consulibus missus, Sertorium vicit. Mox piratas intra quadragesimum diem subegit. Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad venenum, compulit. Deinde mirâ felicitate et celeritate, nunc in Septentrione, Albanos, Colchos, Heniochos, Caspios, Iberos ; nunc in Oriente, Parthos, Arabas, atque Judæos, cum magno sui terrore, penetravit. Primus in Hyrcanum, Caspium, Rubrum, et Arabicum mare usque pervenit. Mox cùm, diviso orbis imperio, Crassus Syriam, Cæsar Galliam, Pompeius Urbem obtineret ; post cædem Crassi, Cæsarem dimittere exercitum jussit. Cujus infesto adventu Urbe pulsus, in Pharsaliâ victus, ad Ptolemæum, Alexandriæ regem, confugit. Ejus imperio, ab Achillâ et Pothino satel-

litibus occisus est. Hujus latus sub oculis uxoris et liberorum, à Septimio, Ptolemæi præfecto, mucrone confossum est; jamque defuncti caput gladio præcisum, quod usque ad ea tempora fuerat adoratum. Truncus Nilo jactus, à Servio Codro rogo inustus, humatusque est; inscribente sepulcro, *Hîc situs est Magnus Pompeius.* Caput ab Achillâ, Ptolemæi satellite, Ægyptio velamine involutum, cum annulo Cæsari præsentatum est; qui non continens lacrymas, illud plurimis et pretiosissimis odoribus cremandum curavit.

Julius Cæsar.

Caius Julius Cæsar, veneratione rerum gestarum, Divus dictus: contubernalis Thermo in Asiam profectus, cùm sæpe ad Nicomedem, regem Bithyniæ, commearet, impudicitiæ infamatus est. Mox Dolabellam judicio oppressit. Dum studiorum causâ Rhodum petit, à piratis captus et redemptus, eosdem et postea captos punivit. Prætor, Lusitaniam, et pòst Galliam, ab Alpibus usque, et Oceanum bis classe transgressus, Britanniam subegit. Cùm ei triumphus à Pompeio negaretur, armis eum Urbe pulsum in Pharsaliâ vicit. Capite ejus oblato flevit, et honorificè sepeliri fecit: mox à satellitibus Ptolemæi obsessus, eorum et regis nece Pompeio parentavit. Pharnacem, Mithridatis filium, famâ nominis fugavit. Jubam et Scipionem in Africâ, Pompeios juvenes in Hispaniâ, apud

Mundam oppidum, ingenti prælio vicit: deinde ignoscendo amicis odia cum armis deposuit; nam Lentulum tantùm, et Afranium, et Faustum, Sullæ filium, jussit occidi. Dictator in perpetuum factus à Senatu, in curiâ, Cassio et Bruto cædis auctoribus, tribus et viginti vulneribus occisus est: cujus corpore pro rostris posito, Sol orbem suum celâsse dicitur.

Octavianus Cœsar.

Cæsar Octavianus, ex Octaviâ familiâ in Juliam translatus, in ultionem Julii Cæsaris, à quo hæres fuerat institutus, Brutum et Cassium, cædis auctores, in Macedoniâ vicit: Sextum Pompeium, Cn. Pompeii filium, bona paterna repetentem, in freto Siculo superavit. Marcum Antonium Consulem, Syriam obtinentem, amore Cleopatræ devinctum, in Actiaco Ambraciæ littore debellavit: Reliquam orbis partem per legatos domuit. Huic Parthi signa, quæ Crasso sustulerant, ultrò reddiderunt. Indi, Scythæ, Sarmatæ, Daci, quos non domuerat, dona miserunt. Jani gemini portas, bis ante se clausas, (primò sub Numâ, iterùm post primum Punicum bellum,) suâ manu clausit. Dictator in perpetuum factus à Senatu, ob res gestas, ***Divus Augustus*** est appellatus.

Cato Prœtorius.

Cato Prætorius, Catonis Censorii pronepos, cùm in domo avunculi Drusi educaretur, nec pretio nec minis potuit adduci à Q. Popedio Si-

lone, Marsorum principe, ut favere se causæ Sociorum diceret. Quæstor in Cyprum missus ad vehendam ex Ptolemæi hæreditate pecuniam, cum summâ eam fide perduxit: præterea conjuratos puniendos censuit. Bello Civili, Pompeii partes secutus est: quo victo, exercitum per deserta Africæ duxit; ubi Scipioni Consulari delatum ad se imperium concessit. Victis partibus, Uticam concessit; ubi filium hortatus, ut clementiam Cæsaris experiretur, ipse, lecto Platonis libro, qui de bonis mortis est, semet occîdit.

M. Tullius Cicero.

Marcus Tullius Cicero, genere Arpinas, patre Equite Romano natus, genus à Tito Tatio rege duxit. Adolescens Rosciano judicio eloquentiam et libertatem suam adversum Sullanos ostendit: ex quo veritus invidiam, Athenas studiorum gratiâ petivit, ubi Antiochum, Academicum philosophum, studiosè audivit. Inde eloquentiæ gratiâ Asiam, pòst Rhodum petiît, ubi Molonem Græcum, rhetorum tum disertissimum, magistrum habuit, qui flêsse dicitur, quòd per hunc Græcia eloquentiæ laude privaretur. Quæstor Siciliam habuit. Ædilis C. Verrem repetundarum damnavit. Prætor Ciliciam latrociniis liberavit. Consul conjuratos capite punivit. Mox invidiâ P. Clodii, instinctuque Cæsaris et Pompeii, quos dominationis suspectos, eâdem, quâ quondam Sullanos, libertate perstrinxerat, sollicitatis Pisone et Gabinio Consulibus, qui Mace-

doniam Syriamque provincias in stipendium operâ hujus acceperant, in exsilium actus: mox, ipso referente Pompeio, rediît, eumque Civili bello secutus est. Quo victo, veniam à Cæsare ultrò accepit: quo interfecto, Augustum fovit; Antonium hostem judicavit. Et cùm III viros se fecissent, Cæsar, Lepidus, Antoniusque, concordia non aliter visa est inter eos jungi posse, nisi Tullius necaretur; qui, immissis ab Antonio percussoribus, cùm fortè Formiis quiesceret, imminens exitium corvi auspicio didicit, et fugiens occisus est. Caput ad Antonium relatum.

Marcus Brutus.

Marcus Brutus, avunculi Catonis imitator, Athenis philosophiam, Rhodi eloquentiam didicit. Cytheridem mimam, cum Antonio et Gallo poëtâ, amavit. Quæstor in Galliam proficisci noluit, quòd is bonis omnibus displicebat. Cum Appio Claudio in Ciliciâ fuit; et cùm ille repetundarum accusaretur, ipse ne verbo quidem infamatus est. Civili bello à Catone ex Ciliciâ retractus, Pompeium secutus est: quo victo, veniam à Cæsare accepit, et Proconsul Galliam rexit: tamen cum aliis conjuratis in curiâ Cæsarem occîdit; et ob invidiam veteranorum in Macedoniam missus, ab Augusto in campis Philippicis victus, Stratoni cervicem præbuit.

C. Cassius Longinus.

Caius Cassius Longinus Quæstor Crassi in Sy-

riâ fuit; post cujus cædem, collectis reliquiis, in Syriam rediît. Osacem præfectum regium apud Orontem fluvium superavit. Dein, quòd coëmptis Syriacis mercibus fœdissimè negotiaretur, Caryota cognominatus est. Trib. pleb. Cæsarem oppugnavit. Bello Civili Pompeium secutus, classi præfuit: à Cæsare veniam accepit, tamen adversus eum conjurationis auctor cum Bruto fuit, et in cæde dubitanti cuidam, 'Vel per me,' inquit, 'feri:' magnoque exercitu comparato, in Macedoniâ Bruto conjunctus, in campis Philippicis ab Antonio victus, cùm eandem fortunam Bruti putaret, (qui Cæsarem vicerat,) Pandaro liberto jugulum præbuit. Cujus morte auditâ, Antonius exclamâsse dicitur, 'Vici.'

Sextus Pompeius.

Sextus Pompeius in Hispaniâ apud Mundam victus, amisso fratre, reliquiis exercitûs collectis, Siciliam petiît, ubi ruptis ergastulis mare obsedit. Interceptis commeatibus, Italiam vexavit; et cùm mari feliciter uteretur, Neptuni se filium confessus est, eumque bobus auratis et equo placavit. Pace factâ, epulatus in navi cum Antonio et Cæsare, non invenustè ait, *Hæ sunt meæ Carinæ;* quia Romæ in Carinis domum ejus Antonius tenebat. Rupto per eundem Antonium fœdere, Sextus ab Augusto per Agrippam navali prælio victus, in Asiam fugit, ubi ab Antonianis militibus occisus est.

Marcus Antonius.

Marcus Antonius, in omnibus expeditionibus Julio Cæsari comes, Lupercalibus diadema ei imponere tentavit; mortuo divinos honores decrevit. Augustum perfidiosè tractavit; à quo apud Mutinam victus, Perusii fame domitus, in Galliam fugit: ibi Lepidum sibi collegam adjunxit: Brutum, exercitu ejus corrupto, occidit: Reparatis viribus in Italiam regressus, cum Cæsare in gratiam rediît. Triumvir factus, proscriptionem à Lucio Cæsare avunculo suo cœpit. In Syriam missus, bellum Parthis intulit: à quibus victus, vix tertiam partem de quindecim legionibus in Ægyptum perduxit. Ibi Cleopatræ amore devinctus, in Actiaco litore ab Augusto victus est. Inde Alexandriam regressus, cùm habitu regio in solio regali sedisset, necem sibi conscivit.

Cleopatra Regina.

Cleopatrâ, Ptolemæi regis Ægyptiorum filiâ, à fratre suo Ptolemæo, eodemque marito, quem fraudare regno voluerat, pulsâ, ad Cæsarem bello Civili in Alexandriam venit: ab eo, specie suâ et concubitu, regnum Ptolemæi et necem impetravit. Hæc tantæ libidinis fuit, ut sæpe prostiterit. Postea Antonio juncta, cum eo victa, cùm se illi inferias ferre simularet, in Mausoleo ejus, admotis aspidibus periît.

FINIS.

Excussus ab E. Williams, Etonæ.